कविकुलगुरू - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

कविकुलगुरू कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय रामटेक

हस्तलिखित संग्रह E

दाखल.क्र M-2657 विषय दर्शन

नाव श्रीमद् भगवद्गिता

लेखक/लिपीकार

पृष्ठ 114 काळ – पुर्ण/ [✓ अपुर्ण]

शालबुद्धे फुल्लारविंदायतपत्रनेत्र ॥ येन
त्वया भारततैलपूर्णः प्रज्वालितो ज्ञानम
यप्रदीपः ॥ २ ॥ प्रपन्नपारिजाताय तोत्र ह
त्रैकपाणये ॥ ज्ञानमुद्राय कृष्णाय गीता
मृतदुहे नमः ॥ ३ ॥ सर्वोपनिषदो गावो दोग
धा गोपालनंदनः ॥ पार्थो वत्सः सुधीर्भो
क्ता दुग्धं गीतामृतं महत् ॥ ४ ॥ वसुदेव

गी.

तं देवं कंसचाणूरमर्दनं । देवकीपर
नंदं कृष्णं वंदे जगद्गुरुं ॥ ५ ॥ भीष्मद्रोण
टा जयद्रथजला गांधारनीलोत्पला श
ल्यग्राहवती कृपेण वहिनी कर्णेन वेला
कुला । अश्वत्थामविकर्णघोरमकरा दुं
धनावर्तिनी सोत्तीर्णा खलु पांडवै रण
नदी कैवर्तकः केशवः ॥ ६ ॥ धृतराष्ट्र

पाराशर्यवचःसरोजममलं गीतार्थगंधो
त्कटं नानाख्यानककेसरंहरिकथासंबो
धनाबोधितं ॥ लोकेसज्जनषट्पदैरह
रहः पेपीयमानंमुदा भूयाद्भारतपंक
जं कलिमलप्रध्वंसिनः श्रेयसे ॥ ७ ॥ मू
कंकरोतिवाचालंपंगुंलंघयतेगिरिं ॥

गी.

यत्कृपा तमहं वंदे परमानंदमाधवं ॥ ८ ॥
यंब्रह्मावरुणेंद्ररुद्रमरुतस्तुन्वंतिदि
व्यैःस्तवैर्वेदैःसांगपदक्रमोपनिषदै
र्गायंतियंसामगाः॥ ध्यानावस्थिततद्गते
नमनसापश्यंतियंयोगिनोयस्यांतंनविदुः
सुरासुरगणादेवायतस्मैनमः॥ ९ ॥ धृतराष्ट्र उ

वाच॥ धर्मक्षेत्रेकुरुक्षेत्रेसमवेतायुयु
त्सवः॥ मामकाः पांडवाश्चैवकिमकुर्व
तसंजय॥१॥ संजयउवाच॥ दृष्ट्वातुपांड
वानीकंव्यूढंदुर्योधनस्तदा॥ आचार्यमु
पसंगम्यराजावचनमब्रवीत्॥२॥ पश्यैतां
पांडुपुत्राणामाचार्यमहतींचमूं॥ व्यूढांद्रु
पदपुत्रेणतवशिष्येणधीमता॥३॥ अत्र

शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमायुधि ॥ युयु
धानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥ ४ ॥
धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वी
र्यवान् ॥ पुरुजित्कुंतिभोजश्च शैब्यश्च नर
पुंगवः ॥ ५ ॥ सुधामन्युश्च विक्रांत उत्तमौजा
श्च वीर्यवान् ॥ सौभद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव
महारथाः ॥ ६ ॥ अस्माकं तु विशिष्टा ये ता

न्निबोधद्विजोत्तम॥नायकाममसैन्यस्य
संज्ञार्थंतान्ब्रवीमिते॥७॥भवान्भीष्मश्च
कर्णश्चकृपश्चसमितिंजयः॥अश्वत्थामा
विकर्णश्चसौमदत्तिस्तथैवच॥८॥अन्येच
बहवःशूरामदर्थेत्यक्तजीविताः॥नाना
शस्त्रप्रहरणाःसर्वेयुद्धविशारदाः॥९॥अप
र्याप्तंतदस्माकंबलंभीष्माभिरक्षितं॥पर्या

संत्विदमेतेषांबलंभीमाभिरक्षितं॥१०॥अ
यनेषुचसर्वेषुयथाभागमवस्थिताः॥भीष्म
मेवाभिरक्षंतुभवंतःसर्वएवहि॥११॥तस्य
संजनयन्हर्षंकुरुवृद्धःपितामहः॥सिंहना
दंविनद्योच्चैःशंखंदध्मौप्रतापवान्॥१२॥त
तःशंखाश्चभेर्यश्चपणवानकगोमुखाः॥
सहसैवाभ्यहन्यंतसशब्दस्तुमुलोभवत्

१३॥ ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यंदने स्थि
तौ॥ माधवः पांडवश्चैव दिव्यौ शंखौ प्रद
ध्मतुः॥१४॥ पांचजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं
धनंजयः॥ पौंड्रं दध्मौ महाशंखं भीमकर्मा
वृकोदरः॥१५॥ अनंतविजयं राजा कुंती
पुत्रो युधिष्ठिरः॥ नकुलः सहदेवश्च सु
घोषमणिपुष्पकौ॥१६॥ काश्यपश्च परमे

गी.

ष्वासःशिखंडीचमहारथः॥ धृष्टद्युम्नोविरा
टश्चसात्यकिश्चापराजितः॥१७॥द्रुपदोद्रौप
देयाश्चसर्वशःपृथिवीपते॥सौभद्रश्चमहा
बाहुःशंखान्दध्मुःपृथक्पृथक्॥१८॥स
घोषोधार्तराष्ट्राणांहृदयानिव्यदारयत्॥न
भश्चपृथिवींचैवतुमुलोव्यनुनादयन्॥१९
अथव्यवस्थितान्दृष्ट्वाधार्त्तराष्ट्रान्कपिध्वजः

प्रवृत्तेशस्त्रसंपातेधनुरुद्यम्यपांडवः॥२०
हृषीकेशंतदावाक्यमिदमाहमहीपते॥से
नयोरुभयोर्मध्येरथंस्थापयमेच्युत॥२१॥
यावदेतान्निरीक्षेहंयोद्धुकामानवस्थितान्
कैर्मयासहयोद्धव्यमस्मिन्रणसमुद्यमे॥२२
योत्स्यमानानवेक्षेहंयएतेत्रसमागताः॥
धार्त्तराष्ट्रस्यदुर्बुद्धेर्युद्धेप्रियचिकीर्षवः॥२३

॥ संजय उवाच ॥ एवमुक्तो हृषीकेशो गुडाके
शेन भारत ॥ सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा र
थोत्तमं ॥ २४ ॥ भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषां च
महीक्षितां ॥ उवाच पार्थ पश्यैतान्समवेतान्कु
रूनिति ॥ २५ ॥ तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थः पितॄन
थ पितामहान् ॥ आचार्यान्मातुलान्भ्रातॄन्पु
त्रान्पौत्रान्सखींस्तथा ॥ २६ ॥ श्वशुरान्सुहृद

श्चैवसेनयोरुभयोरपि ॥ तान्समीक्ष्यसकौंतेयः
सर्वान्बंधूनवस्थितान् ॥ २७ ॥ कृपयापरयावि
ष्टोविषीदन्निदमब्रवीत् ॥ अर्जुनउवाच ॥
दृष्ट्वेमंस्वजनंकृष्णयुयुत्सुंसमुपस्थितं ॥ सी
दंतिममगात्राणिमुखंचपरिशुष्यति ॥ २९ ॥ वे
पथुश्चशरीरेमेरोमहर्षश्चजायते ॥ गांडीवं
स्रंसतेहस्तात्त्वक्चैवपरिदह्यते ॥ ३० ॥ नचशा

क्नोम्यवस्थातुंभ्रमतीवचमेमनः॥ निमित्ता

गी. निचपश्यामिविपरीतानिकेशव॥ ३१॥ न

चश्रेयोनुपश्यामिहत्वास्वजनमाहवे॥ नकां

क्षेविजयंकृष्णनचराज्यंसुखानिच॥ ३२॥ किं

न्नोराज्येनगोविंदकिंभोगैर्जीवितेनवा॥ येषा

मर्थेकांक्षितन्नोराज्यंभोगाःसुखानिच॥ ३३

तइमेवस्थितायुद्धेप्राणांस्त्यक्त्वाधनानिच॥

आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैवचपितामहाः
३४ ॥ मातुलाः श्वसुराः पौत्राः श्यालाः संबं
धिनस्तथा ॥ एतान्नहंतुमिछामिघ्नतोपिम
धुसूदन ॥ ३५ ॥ अपित्रैलोक्यराज्यस्यहेतोः
किन्नुमहीकृते ॥ निहत्यधार्तराष्ट्रान्नः का
प्रीतिः स्याज्जनार्दन ॥ ३६ ॥ पापमेवाश्रये
दस्मान्हत्वैतानाततायिनः ॥ तस्मान्नार्हा

वयंहंतुंधार्तराष्ट्रान्स्वबांधवान् ॥३७॥ स्वजनं
गी. हिकथंहत्वास्सुखिनःस्याममाधव ॥ यद्यप्येते
नपश्यंतिलोभोपहतचेतसः ॥३८॥ कुलक्षय
कृतंदोषंमित्रद्रोहेचपातकं ॥ कथंनज्ञेयम
स्माभिःपापादस्मान्निवर्तितुं ॥३९॥ कुलक्षय
कृतंदोषंप्रपश्यद्भिर्जनार्दन ॥ कुलक्षयेप्रणश्यं ९
तिकुलधर्माःसनातनाः ॥४०॥ धर्मेनष्टेकुलं

कृत्स्नमधर्मोभिभवत्युत ॥ अधर्माभिभवा
त्कृष्ण प्रदुष्यंति कुलस्त्रियः ॥ ४१ ॥ स्त्रीषुदुष्टा
सुवार्ष्णेयजायते वर्णसंकरः ॥ संकरोनर
कायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ॥ ४२ ॥ पतंति
पितरो ह्येषां लुप्तपिंडोदकक्रियाः ॥ दोषैरेतैः
कुलघ्नानां वर्णसंकरकारकैः ॥ ४३ ॥ उत्साद्यं
ते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥ उत्सन्न

कुलधर्माणांमनुष्याणांजनार्दन ॥ ४४ ॥ नर
केनियतंवासोभवतीत्यनुशुश्रुम ॥ अहोब
तमहत्पापंकर्तुंव्यवसितावयं ॥ ४५ ॥ यद्रा
ज्यसुखलोभेनहंतुंस्वजनमुद्यताः ॥ यदिमा
मप्रतीकारमशस्त्रंशस्त्रपाणयः ॥ धार्त्तरा
ष्ट्रारणेहन्युस्तन्मेक्षेमतरंभवेत् ॥ ४७ ॥ सं
जयउवाच ॥ एवमुक्त्वार्जुनःसंख्येरथोपस्थ

उपाविशत् ॥ विसृज्यसशरंचापंशोकसंवि
ग्नमानसः ॥४८॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भग
वद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशा
स्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअर्जुनविषादेयोगो
नामप्रथमोध्यायः ॥१॥ ॥ संजयउवाच ॥
तंतथाकृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणं ॥
विषीदंतमिदंवाक्यमुवाचमधुसूदनः ॥२

श्रीभगवानुवाच॥ कुतस्त्वाकश्मलमिदंवि
षमेसमुपस्थितं॥ अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकी
र्तिकरमर्जुन॥२॥ क्लैब्यंमास्मगमः पार्थनै
तत्वय्युपपद्यते॥ क्षुद्रंहृदयदौर्बल्यंत्यक्त्वोत्ति
ष्ठपरंतप॥३॥ अर्जुनउवाच॥ कथंभीष्म
महंसंख्येद्रोणंचमधुसूदन॥ इषुभिः प्रति
योत्स्यामिपूजार्हावरिसूदन॥४॥ गुरून

हत्वाहिमहानुभावान्छ्रेयोभोक्तुंभैक्ष्यमपी
हलोके॥हत्वार्थकामांस्तुगुरूनिहैवभुंजी
यभोगान्रुधिरप्रदिग्धान्॥५॥नचैतद्विद्मः
कतरन्नोगरीयोयद्वाजयेमयदिवानोजये
युः॥यानेवहत्वानजिजीविषामस्तेवस्थि
ताःप्रमुखेधार्त्तराष्ट्राः॥६॥कार्पण्यदोषोप
हतस्वभावःपृछामित्वांधर्मसंमूढचेताः

यछ्रेयस्यान्निश्चितंब्रुहितन्मेशिष्यस्तेहंशा
धिमांत्वांप्रपन्नं ॥७॥ नहिप्रपश्यामिममापनु
द्याद्यछोकमुछोषणमिंद्रियाणां ॥ अवाप्य
भूमावसपत्नमृद्धंराज्यंसुराणामपिचा
धिपत्यं ॥८॥ संजयउवाच ॥ एवमुक्त्वाहृ
षीकेशंगुडाकेशः परंतप ॥ नयोत्स्यइति
गोविंदमुक्त्वातूष्णींबभूवह ॥९॥ तमुवाच:

हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ॥ सेनयोरुभ
योर्मध्ये विषीदंतमिदं वचः ॥ १० ॥ श्रीभगवा
नुवाच ॥ अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च
भाषसे ॥ गतासूनगतासूंश्च नानुशोचंति पं
डिताः ॥ ११ ॥ नत्वेवाहंजातुनासंनत्वंनेमेज
नाधिपाः ॥ नचैवनभविष्यामः सर्वेवयम
तः परं ॥ १२ ॥ देहिनोस्मिन्यथादेहेकौमारंयो

वनंजरा॥तथादेहांतरप्राप्तिर्धीरस्तत्रनमुह्यति
१३॥मात्रास्पर्शास्तुकौंतेयशीतोष्णसुखदुः
खदाः॥आगमापायिनोनित्यास्तांस्तितिक्षस्व
भारत॥१४॥यंहिनव्यथयंत्येतेपुरुषंपुरुष
र्षभ॥समदुःखसुखंधीरंसोमृतत्वायकल्प
ते॥१५॥नासतोविद्यतेभावोनाभावोविद्यते
सतः॥उभयोरपिदृष्टोंतस्त्वनयोस्तत्वदर्शिभिः

१६॥ अविनाशितुतद्विद्धियेनसर्वमिदंततं ।
विनाशमव्ययस्यास्यनकश्चित्कर्तुमर्हति ॥ १७ ॥
अंतवंतइमेदेहानित्यस्योक्ताःशरीरिणः ॥
अनाशिनोप्रमेयस्यतस्माद्युध्यस्वभारत ॥ १८
यएनंवेत्तिहंतारंयश्चैनंमन्यतेहतं ॥ उभौतौ
नविजानीतोनायंहंतिनहन्यते ॥ १९ ॥ नजाय
तेम्रियतेवाकदाचिन्नायंभूत्वाभवितावान

भूयः ॥ अजोनित्यःशाश्वतोयंपुराणोनहन्यते
गी. हन्यमानेशरीरे ॥ २० ॥ वेदाविनाशिनंनित्यंय
एन~~मंज~~मजमव्ययं ॥ कथंसपुरुषःपार्थकं
घातयतिहंतिकं ॥ २१ ॥ वासांसिजीर्णानिय
थाविहायनवानिगृह्णातिनरोपराणि ॥ त
थाशरीराणिविहायजीर्णान्यन्यानिसंयाति २४
नवानिदेहि ॥ २२ ॥ नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनै

नंदहतिपावकः॥नचैनंक्लेदयंत्यापोनशो
षयतिमारुतः॥२३॥अछेद्योयमदाह्योय
मक्लेद्योशोष्यएवच॥नित्यःसर्वगतःस्था
णुरचलोयंसनातनः॥२४॥अव्यक्तोय
मचिंत्योयमविकार्योयमुच्यते॥तस्मादेवं
विदित्वैनंनानुशोचितुमर्हसि॥२५॥अथ
चैनंनित्यजातंनित्यंवामन्यसेमृतं॥तथा

पित्वंमहाबाहोनैनंशोचितुमर्हसि ॥ २६ ॥ जात
गी. स्यहिध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥ तस्माद
परिहार्येर्थेनत्वंशोचितुमर्हसि ॥ २७ ॥ अव्यक्ता
दीनिभूतानिव्यक्तमध्यानिभारत ॥ अव्यक्त
निधनान्येवतत्रकापरिवेदेना ॥ २८ ॥ आश्च
र्यवत्पश्यतिकश्चिदेनमाश्चर्यवद्वदतितथै १५
वचान्यः ॥ आश्चर्यवच्चैनमन्यःशृणोतिश्रु

त्वाप्येनंवेदनचैवकश्चित्॥२९॥देहीनित्य
मवध्योयंदेहेसर्वस्यभारत॥तस्मात्सर्वाणि
भूतानिनत्वंशोचितुमर्हसि॥३०॥स्वधर्मम
पिचावेक्ष्यनविकंपितुमर्हसि॥धर्म्याद्धियु
द्धाछ्रेयोन्यत्क्षत्रियस्यनविद्यते॥३१॥यदृछ
याचोपपन्नंस्वर्गद्वारमपावृतं॥सुखिनःक्ष
त्रियाःपार्थलभंतेयुद्धमीदृशं॥३२॥अथ

चेत्वमिमंधर्म्यंसंग्रामंनकरिष्यसि ॥ ततःस्व
धर्मंकीर्तिंचहित्वापापमवाप्स्यसि ॥ ३३ ॥ अ
कीर्तिंचापिभूतानिकथयिष्यंतितेव्ययां ॥ संभा
वितस्यचाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥ ३४ ॥ भया
द्रणादुपरतंमंस्यंतेत्वांमहारथाः ॥ येषांचत्वं
बहुमतोभूत्वायास्यसिलाघवं ॥ ३५ ॥ अवा
च्यवादांश्चबहून्वदिष्यंतितवाहिताः ॥ निंदंत

स्तवसामर्थ्यंततोदुःखतरन्नुकिं ॥३६॥ हतो
वाप्राप्स्यसिस्वर्गंजित्वावाभोक्ष्यसेमहीं ॥ तस्मा
दुत्तिष्ठकौंतेययुद्धायकृतनिश्चयः ॥३७॥ सु
खदुःखेसमेकृत्वालाभालाभौजयाजयौ ॥ त
तोयुद्धाययुज्यस्वनैवंपापमवाप्स्यसि ॥३८॥
एषातेभिहितासांख्येबुद्धिर्योगेत्विमांशृणु ॥
बुद्ध्यायुक्तोययापार्थकर्मबंधंप्रहास्यसि ॥

गी.

३९ ॥ नेहाभिक्रमनाशोस्तिप्रत्यवायोनवि
द्यते ॥ स्वल्पमप्यस्यधर्मस्यत्रायतेमहतोभ
यात् ॥ ४० ॥ व्यवसायात्मिकाबुद्धिरेकेहकुरु
नंदन ॥ बहुशाखाह्यनंताश्चबुद्धयोव्यव
सायिनां ॥ ४१ ॥ यामिमांपुष्पितांवाचंप्रव
दंत्यविपश्चितः ॥ वेदवादरताःपार्थनान्यदस्ती
तिवा[illegible]नः ॥ ४२ ॥ कामात्मानःस्वर्गपराजन्मक

१७

हि

कर्मफलप्रदां ॥ क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्व
र्यगतिं प्रति ॥ ४३ ॥ भोगैश्वर्यप्रसक्तानांतया
पहृतचेतसां ॥ व्यवसायात्मिकाबुद्धिः समा
धौन विधीयते ॥ ४४ ॥ त्रैगुण्यविषयावेदानि
स्त्रैगुण्योभवार्जुन ॥ निर्द्वंद्वोनित्यसत्वस्थोनि
र्योगक्षेमआत्मवान् ॥ ४५ ॥ यावानर्थउदपाने २
सर्वतः संप्लुतोदके ॥ तावान्सर्वेषुवेदेषुब्राह्म

गी.

णस्यविजानतः॥४६॥कर्मण्येवाधिकारस्ते
माफलेषुकदाचन॥माकर्मफलहेतुर्भूर्मा
तेसंगोस्त्वकर्मणि॥४७॥योगस्थःकुरुकर्मा
णिसंगंत्यक्त्वाधनंजय॥सिध्यसिध्योःस
मोभूत्वासमत्वंयोगउच्यते॥४८॥दूरेणह्य
वरंकर्मबुद्धियोगाद्धनंजय॥बुद्धौशरण
मन्विछकृपणाःफलहेतवः॥४९॥वुद्धियु

क्तोजहातीहउभेसुकृतदुष्कृते ॥ तस्माद्यो
गाययुज्यस्वयोगः कर्मसुकौशलं ॥ ५० ॥ क
र्मजंबुद्धियुक्ताहिफलंत्यक्त्वामनीषिणः
जन्मबंधविनिर्मुक्ताः पदंगछंत्यनामयं
५१ ॥ यदातेमोहकलिलंबुद्धिर्व्यतितरिष्य
ति ॥ तदागंतासिनिर्वेदंश्रोतव्यस्यश्रुतस्य
च ॥ ५२ ॥ श्रुतिविप्रतिपन्नातेयदास्थास्यतिनिश्च

ला॥समाधावचलाबुद्धिस्तदायोगमवाप्स्यसि
५३॥अर्जुनउवाच॥स्थितप्रज्ञस्यकाभाषा
समाधिस्थस्यकेशव॥स्थितधीःकिंप्रभाषेत
किमासीतव्रजेतकिं॥५४॥श्रीभगवानु
वाच॥प्रजहातियदाकामान्सर्वान्पार्थम
नोगतान्॥आत्मन्येवात्मनातुष्टःस्थितप्र
ज्ञस्तदोच्यते॥५५॥दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः

खेषु विगतस्पृहः ॥ वीतरागभयक्रोधः ।
स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥ ५६ ॥ यः सर्वत्रानभिस्ने
हस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभं ॥ नाभिनंदति न द्वेष्टि
तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ ५७ ॥ विषया विनिव
र्तंते निराहारस्य देहिनः ॥ रसवर्ज्यं रसोप्यस्य
परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥ ५८ ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्य
स्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ यदा संहरते चायं कूर्मो

५८

५८

गा नीकसर्वज्ञाः॥५९॥यततो ह्यपिकौंतेयपुरु
षस्यविपश्चितः॥इंद्रियाणिप्रमाथीनि हरंति
प्रसभंमनः॥६०॥तानिसर्वाणिसंयम्ययुक्त
आसीतमत्परः॥वशेहियस्येंद्रियाणितस्य
प्रज्ञाप्रतिष्ठिता॥६१॥ध्यायतोविषयान्पुंसः
संगस्तेषुपजायते॥संगात्संजायतेकामः
कामात्क्रोधोभिजायते॥६२॥क्रोधाद्भवति

संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ॥ स्मृतिभ्रं
शाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥ ६३
रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिंद्रियैश्चर
न् ॥ आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिग
च्छति ॥ ६४ ॥ प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्यो
पजायते ॥ प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्य
वतिष्ठते ॥ ६५ ॥ नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चा

युक्तस्यभावना ॥ नचाभावयतःशांतिरशांत
स्यकुतःसुखं ॥ ६६ ॥ इंद्रियाणांहिचरतांयन्म
नोनुविधीयते ॥ तदस्यहरतिप्रज्ञांवायुर्नाव
मिवांभसि ॥ ६७ ॥ तस्माद्यस्यमहाबाहोनिगृ
हीतानिसर्वशः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्त
स्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ६८ ॥ यानिशासर्वभूता
नांतस्यांजागर्तिसंयमी ॥ यस्यांजाग्रतिभूता

निसानिशापश्यतोमुनेः ॥६९॥ आपूर्यमाण
मचलप्रतिष्ठंसमुद्रमापःप्रविशंतियद्वत्
तद्वत्कामायंप्रविशंतिसर्वेसशांतिमाप्नो
तिनकामकामी ॥७०॥ विहायकामान्यःस
र्वान्पुमांश्चरतिनिस्पृहः निर्ममोनिरहंका
रःसशांतिमधिगछति ॥७१॥ एषाब्राह्मी
स्थितिःपार्थनैनांप्राप्यविमुह्यति ॥ स्थित्वा

स्यामंतकालेपिब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥७२॥
॥ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिष
त्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जु
नसंवादेसांख्ययोगोनामद्वितीयोध्यायः
॥२॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ज्यायसीचेत्क
र्मणस्तेमताबुद्धिर्जनार्दन ॥ तत्किंकर्मणि
घोरेमांनियोजयसिकेशव ॥१॥ व्यामिश्रे

णेववाक्येनबुद्धिंमोहयसीवमे॥तदेकंव
दनिश्चित्ययेनश्रेयोहमाप्नुयां॥२॥श्रीभ
गवानुवाच॥लोकेस्मिन्द्विविधानिष्ठापु
राप्रोक्तामयानघ॥ज्ञानयोगेनसांख्यानां
कर्मयोगेनयोगिनां॥३॥नकर्मणामनारं
भान्नैष्कर्म्यंपुरुषोश्नुते॥नच[illegible]न्यसनादे स
वसिद्धिंसमधिगच्छति॥४॥नहिकश्चित्क्ष

गी.

णमपिजातुतिष्ठत्यकर्मकृत्॥ कार्यतेह्यवशः
कर्मसर्वःप्रकृतिजैर्गुणैः॥५॥कर्मेंद्रियाणि
संयम्ययआस्तेमनसास्मरन्॥इंद्रियार्था
न्विमूढात्मामिथ्याचारस्सउच्यते॥६॥यस्त्विं
द्रियाणिमनसानियम्यारभतेर्जुन॥कर्मेंद्रि
यैःकर्मयोगमसक्तःसविशिष्यते॥७॥नि
यतंकुरुकर्मत्वंकर्मज्यायोह्यकर्मणः॥श

२३

रीरयात्रापिचतेनप्रसिध्येदकर्मणः॥८॥
यज्ञार्थात्कर्मणोन्यत्रलोकोयंकर्मबंधनः
तदर्थंकर्मकौंतेयमुक्तसंगःसमाचर॥
९॥सहयज्ञाःप्रजाःसृष्ट्वापुरोवाचप्रजा
पतिः॥अनेनप्रसविष्यध्वमेषवोस्त्विष्टका
मधुक्॥१०॥देवान्भावयतानेनतेदेवाभाव
यंतुवः॥परस्परंभावयंतःश्रेयःपरमवा

गी.

स्यथ ॥१५॥ इष्टान्भोगान्हि वो देवा दास्यंते यज्ञ
भाविताः ॥ तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो यो भुंक्ते स्तेन
एव सः ॥१२॥ यज्ञशिष्टाशिनः संतो मुच्यंते
सर्वकिल्बिषैः ॥ भुंजते ते त्वघं पापा ये पचं
त्यात्मकारणात् ॥१३॥ अन्नाद्भवंति भूतानि
पर्जन्यादन्नसंभवः ॥ यज्ञाद्भवति पर्जन्यो य
ज्ञः कर्मसमुद्भवः ॥१४॥ कर्म ब्रह्मोद्भवं वि

२४

द्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवं ॥ तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म
नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितं ॥ १५ ॥ एवं प्रवर्तितं चक्रं
नानुवर्तयतीह यः ॥ अघायुरिंद्रियारामो मो
घं पार्थ स जीवति ॥ १६ ॥ यस्त्वात्मरतिरेव स्या
दात्मतृप्तश्च मानवः ॥ आत्मन्येव च संतुष्ट
स्तस्य कार्यं न विद्यते ॥ १७ ॥ नैव तस्य कृतेना
र्थो नाकृतेनेह कश्चन ॥ न चास्य सर्वभूते

षुकश्चिदर्थव्यपाश्रयः॥१८॥तस्मादसक्तःस
गी ततंकार्यंकर्मसमाचर॥असक्तोह्याचरन्कर्म
परमाप्नोतिपूरुषः॥१९॥कर्मणैवहिसंसिद्धि
मास्थिताजनकादयः॥लोकसंग्रहमेवापि
संपश्यन्कर्तुमर्हसि॥२०॥यद्यदाचरतिश्रेष्ठस्त
त्तदेवेतरोजनः॥सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्त २५
दनुवर्तते॥२१॥नमेपार्थास्तिकर्तव्यंत्रिषुलो

केषु

किंचन॥नानवाप्तमवाप्तव्यंवर्तएवचकर्मणि
२२॥यदिह्यहंनवर्तेयंजातुकर्मण्यतंद्रितः॥म
मवर्त्मानुवर्ततेमनुष्याःपार्थसर्वशः॥२३॥उ
त्सीदेयुरिमेलोकानकुर्यांकर्मचेदहं॥संकर
स्यचकर्तास्यामुपहन्यामिमाःप्रजाः॥२४॥स
क्ताःकर्मण्यविद्वांसोयथाकुर्वंतिभारत॥कु
र्याद्विद्वांस्तथासक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहं॥२५

न बुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसंगिनां ॥ जोष
येत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् ॥ २६ ॥
प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः
अहंकारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥
२७ ॥ तत्त्ववित्तु महाबाहो गुणकर्मविभागयोः
गुणा गुणेषु वर्तंत इति मत्वा न सज्जते ॥ २८
प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जंते गुणकर्मसु ॥ ता

न कृत्स्नविदो मंदान्कृत्स्नविन्न विचालयेत्
२९॥ मयि सर्वाणि कर्माणि संन्यस्याध्यात्मचे
तसा॥ निराशी निर्ममो भूत्वा युध्यस्व विगत
ज्वरः॥३०॥ ये मे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठंति
मानवाः॥ श्रद्धावंतोनसूयंतो मुच्यंते तेपि क
र्मभिः॥३१॥ ये त्वेतदभ्यसूयंतो नानुतिष्ठंति
मे मतं॥ सर्वज्ञानविमूढांस्तान्विद्धि नष्टानचेत

सः॥३२॥सदृशंचेष्टतेस्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवा
नपि॥प्रकृतिंयांतिभूतानिनिग्रहः किंकरिष्य
ति॥३३॥इंद्रियस्येंद्रियस्यार्थेरागद्वेषौव्यवस्थि
तौ॥तयोर्नवशमागच्छेत्तौह्यस्यपरिपंथिनौ॥
३४॥श्रेयान्स्वधर्मोविगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठि
तात्॥स्वधर्मेनिधनंश्रेयः परधर्मोभयाव
हः॥३५॥अर्जुनउवाच॥अथकेनप्रयुक्तो

यं पापं चरति पूरुषः ॥ अनिच्छन्नपि वार्ष्णेय
बलादिव नियोजितः ॥ ३६ ॥ श्रीभगवानुवा
च ॥ काम एष क्रोध एष रजोगुणसमुद्भवः ॥ म
हाशनो महापाप्मा विद्ध्येनमिह वैरिणं ॥ ३७ ॥
धूमेनाव्रियते वन्हिर्यथादर्शो मलेन च ॥ यथो
ल्बेनावृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतं ॥ ३८ ॥ आ
वृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानिनो नित्यवैरिणा ॥ काम

रूपेणकौंतेयदुःपूरेणानलेनच॥३९॥इंद्रि
याणिमनोबुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते॥एतैर्वि
मोहयत्येषज्ञानमावृत्यदेहिनं॥४०॥तस्मा
त्वमिंद्रियाण्यादौनियम्यभरतर्षभ॥पाप्मा
नंप्रजहिह्येनंज्ञानविज्ञाननाशनं॥४१॥इंद्रि
याणिपराण्याहुरिंद्रियेभ्यःपरंमनः॥मनस
स्तुपराबुद्धिर्योबुद्धेःपरतस्तुसः॥४२॥एवंबु

द्धेःपरंबुद्ध्वासंस्तभ्यात्मानमात्मना॥जहि
शत्रुंमहाबाहोकामरूपंदुरासदं॥४३॥ॐ
तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्र
ह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे
कर्मयोगोनामतृतीयोध्यायः॥३॥ ॥श्रीभ
गवानुवाच॥इमंविवस्वतेयोगंप्रोक्तवानह
मव्ययं॥विवस्वान्मनवेप्राहमनुरिक्ष्वाकवेब्र

वीत ॥१॥ एवंपरंपराप्राप्तमिमंराजर्षयोविदुः
सकालेनेहमहतायोगोनष्टःपरंतप ॥२॥ सए
वायंमयातेद्ययोगःप्रोक्तःपुरातनः भक्तो
सिमेसखाचेतिरहस्यंह्येतदुत्तमं ॥३॥ अर्जुन
उवाच ॥ अपरंभवतोजन्मपरंजन्मविवस्वतः
कथमेतद्विजानीयांत्वमादौप्रोक्तवानिति ॥४॥
॥श्रीभगवानुवाच॥ बहूनिमेव्यतीतानिजन्मा

नितवचार्जुन ॥ तान्यहंवेदसर्वाणिनत्वंवेत्थप
रंतप ॥५॥ अजोपिसन्नव्ययात्माभूतानामी
श्वरोपिसन् ॥ प्रकृतिंस्वामधिष्ठायसंभवाम्या
त्ममायया ॥६॥ यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भव
तिभारत ॥ अभ्युत्थानमधर्मस्यतदात्मानंसृ
जाम्यहं ॥७॥ परित्राणायसाधूनांविनाशाय
चदुष्कृतां ॥ धर्मसंस्थापनार्थायसंभवामियु

गी.

गेयुगे ॥८॥ जन्मकर्मचमेदिव्यमेवंयोवेत्तित
त्वतः ॥ त्यक्त्वादेहंपुनर्जन्मनैतिमामेतिसो
र्जुन ॥९॥ वीतरागभयक्रोधामन्मयामामुपा
श्रिताः ॥ बहवोज्ञानतपसापूतामद्भावमा
गताः ॥१०॥ येयथामांप्रपद्यंतेतांस्तथैव
भजाम्यहं ॥ ममवर्त्मानुवर्ततेमनुष्याःपा
र्थसर्वशः ॥११॥ कांक्षंतःकर्मणांसिद्धिंयजं

त इहदेवताः ॥ क्षिप्रं हिमानुषेलोकेसिद्धि
र्भवतिकर्मजा ॥ १२ ॥ चातुर्वर्ण्यंमयासृष्टं
गुणाकर्मविभागशः ॥ तस्यकर्तारमपि
मांविध्यकर्तारमव्ययं ॥ १३ ॥ नमांकर्माणि
लिंपंतिनमेकर्मफलेस्पृहा ॥ इतिमांयोभिजा
नातिकर्मभिर्नसबध्यते ॥ १४ ॥ एवंज्ञात्वाकृ
तंकर्मपूर्वैरपिमुमुक्षुभिः ॥ कुरुकर्मैवतस्मा

त्वंपूर्वैःपूर्वतरंकृतं॥१५॥किंकर्मकिमक
गी. र्मेतिकवयोप्यत्रमोहिताः॥तत्तेकर्मप्रव
क्ष्यामियज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेशुभात्॥१६॥क
र्मणोह्यपिबोद्धव्यंबोधव्यंचविकर्मणः॥
अकर्मणश्चबोद्धव्यंगहनाकर्मणोगतिः
॥१७॥कर्मण्यकर्मयःपश्येदकर्मणिचक २१
र्मयः॥सबुद्धिमान्मनुष्येषुसयुक्तःकृत्स्न

कर्मकृत् ॥१८॥ यस्यसर्वेसमारंभाःकाम
संकल्पवर्जिताः ॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्माणंत
माहुःपंडितंबुधाः ॥१९॥ त्यक्त्वाकर्मफला
संगंनित्यतृप्तोनिराश्रयः ॥ कर्मण्यभिप्रवृ
त्तोपिनैवकिंचित्करोतिसः ॥२०॥ निराशीर्य
तचित्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः ॥ शारीरंके
वलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषं ॥२१॥ यदृ

गी.

छालाभसंतुष्टोद्वंद्वातीतोविमत्सरः॥समः
सिद्धावसिद्धौचकृत्वापिननिबध्यते॥२२॥
गतसंगस्यमुक्तस्यज्ञानावस्थितचेतसः॥
यज्ञायाचरतःकर्मसमग्रंप्रविलीयते॥२३॥
ब्रह्मार्पणंब्रह्महविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतं॥
ब्रह्मैवतेनगंतव्यंब्रह्मकर्मसमाधिना॥
२४॥दैवमेवापरेयज्ञंयोगिनःपर्युपासते

३२

ब्रह्माग्नावपरे यज्ञं यज्ञेनैवोपजुह्वति ॥
२५ ॥ श्रोत्रादीनींद्रियाण्यन्ये संयमाग्निषु
जुह्वति ॥ शब्दादीन्विषयानन्य इंद्रियाग्नि
षु जुह्वति ॥ २६ ॥ सर्वाणींद्रियकर्माणि प्रा
णकर्माणि चापरे ॥ आत्मसंयमयोगाग्नौ जु
ह्वति ज्ञानदीपिते ॥ २७ ॥ द्रव्ययज्ञास्तपोय
ज्ञा योगयज्ञास्तथापरे ॥ स्वाध्यायज्ञानय

ज्ञाश्च यतयः संशितव्रताः ॥ २८ ॥ अपाने जु
ह्वति प्राणं प्राणे पानं तथापरे ॥ प्राणापानग
ती रुध्वा प्राणायामपरायणाः ॥ २९ ॥ अपरे
नियताहाराः प्राणान्प्राणेषु जुह्वति ॥ सर्वे
प्येते यज्ञविदो यज्ञक्षपितकल्मषाः ॥ ३० ॥
यज्ञशिष्टामृतभुजो यांति ब्रह्म सनातनं
नायं लोकोस्त्ययज्ञस्य कुतोन्यः कुरुसत्तम ॥

३१ ॥ एवंबहुविधायज्ञावितताब्रह्मणोमुखे
कर्मजान्विद्धितान्सर्वानेवंज्ञात्वाविमोक्ष्यसे
३२ ॥ श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परंत
प ॥ सर्वंकर्माखिलंपार्थज्ञानेपरिसमाप्यते
३३ ॥ तद्विद्धिप्रणिपातेनपरिप्रश्नेनसेवया
उपदेक्ष्यंतितेज्ञानंज्ञानिनस्तत्वदर्शिनः ॥ ३४
यज्ञात्वानपुनर्मोहमेवंयास्यसिपांडव ॥ ये

नभूतान्यशेषेणद्रक्ष्यस्यात्मन्यथोमयि ॥३५
अपिचेदसिपापेभ्यः सर्वेभ्यः पापकृत्तमः
सर्वंज्ञानप्लवेनैववृजिनंसंतरिष्यसि ॥३६॥
यथैधांसिसमिद्धोग्निर्भस्मसात्कुरुतेर्जुन
ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणिभस्मसात्कुरुतेतथा
॥३७॥ नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिहविद्यते
तत्स्वयंयोगसंसिद्धः कालेनात्मनिविंदति

३८ ॥ श्रद्धावान्लभतेज्ञानंतत्परः संयतेंद्रियः ॥ ज्ञानंलब्ध्वापरांशांतिमचिरेणाधिगछति ॥ ३९ ॥ अज्ञश्चाश्रद्दधानश्चसंशयात्माविनश्यति ॥ नायंलोकोस्तिनपरोनसुखंसंशयात्मनः ॥ ४० ॥ योगसन्यस्तकर्माणंज्ञानसंछिन्नसंशयं ॥ आत्मवंतंनकर्माणिनिबध्नंतिधनंजय ॥ ४१ ॥ तस्मादज्ञानसंभूतंहृत्स्थं

ज्ञानासिनात्मनः॥ छित्वैनं संशयं योगमाति
ष्ठोत्तिष्ठ भारत॥४२॥ ॐ तत्सदिति श्रीमद्भ
गवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योग
शास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ज्ञान~~[illegible]~~यो
गो नाम चतुर्थोऽध्यायः॥४॥ ॥अर्जुन उवा
च॥ सन्यासं कर्मणां कृष्ण पुनर्योगं च शंस
सि। यच्छ्रेय एतयोरेकं तन्मे ब्रूहि सुनिश्चि

तं॰ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ सन्यासः कर्मयो
गश्च निश्रेयसकरावुभौ ॥ तयोस्तु कर्मसंन्या
सात्कर्मयोगो विशिष्यते ॥ २ ॥ ज्ञेयः संनित्य
सन्यासी यो न द्वेष्टि न कांक्षति ॥ निर्द्वंद्वो हि म
हाबाहो सुखं बंधात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥ सांख्ययो
गो पृथग्बालाः प्रवदंति न पंडिताः ॥ एकम
प्यास्थितः सम्यगुभयोर्विंदते फलं ॥ ४ ॥ यत्सां

ख्यैः प्राप्यते स्थानं तद्योगैरपि गम्यते ॥ एकं
सांख्यंच योगंच यः पश्यति स पश्यति ॥५॥ स
न्यासस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः ॥ यो
गयुक्तो मुनिर्ब्रह्म नचिरेणाधिगच्छति ॥६॥
योगयुक्तो विशुद्धात्मा विजितात्मा जितेंद्रि
यः ॥ सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपि न लि
प्यते ॥७॥ नैव किंचित्करोमीति युक्तो मन्ये

ततत्ववित॥ पश्यन्शृण्वन्स्पृशञ्जिघ्रन्नश्न
न्गछन्स्वपन्श्वसन्॥ ८॥ प्रलपन्विसृजन्गृ
ह्णन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि॥ इंद्रियाणींद्रिया
र्थेषुवर्तंतइतिधारयन्॥ ९॥ ब्रह्मण्याधाय
कर्माणिसंगंत्यक्त्वाकरोतियः॥ लिप्यतेनस
पापेनपद्मपत्रमिवांभसा॥ १०॥ कायेनमन
साबुध्याकेवलैरिंद्रियैरपि॥ योगिनःकर्म

कुर्वंति संगं त्यक्त्वात्मशुद्धये ॥११॥ युक्तः कर्म
फलं त्यक्त्वा शांतिमाप्नोति नैष्ठिकीं ॥ अयुक्तः
कामकारेण फले सक्तो निबध्यते ॥१२॥ सर्व
कर्माणि मनसा संन्यस्यास्ते सुखं वशी ॥ न
वद्वारे पुरे देही नैव कुर्वन्न कारयेत् ॥१३॥ न
कर्तृत्वं न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभुः ॥ न
कर्मफलसंयोगं स्वभावस्तु प्रवर्तते ॥१४॥

नादत्तेकस्यचित्पापंनचैवसुकृतंविभु॥अ
ज्ञानेनावृतंज्ञानंतेनमुह्यंतिजंनवः॥१५॥
ज्ञानेनतुतदज्ञानंयेषांनाशितमात्मनः॥
तेषामादित्यवज्ज्ञानंप्रकाशयतितत्परं॥
१६॥तद्बुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्पराय
णाः॥गछंत्यपुनरावृत्तिंज्ञाननिर्धूतकॅ ल्म
[illegible]षाः॥१७॥विद्याविनयसंपन्नेब्राह्मणेग

विहस्तिनि ॥ शुनिचैवश्वपाकेचपंडिताः समद
र्शिनः ॥१८॥ इहैवतैर्जितः सर्गोयेषांसाम्ये
स्थितंमनः ॥ निर्दोषंहिसमंब्रह्मतस्माद्ब्रह्म
णितेस्थिताः ॥१९॥ नप्रहृष्येत्प्रियंप्राप्यनोद्वि
जेत्प्राप्यचाप्रियं ॥ स्थिरबुद्धिरसंमूढोब्रह्म
विद्ब्रह्मणिस्थितः ॥२०॥ बाह्यस्पर्शेष्वसक्ता
त्माविंदत्यात्मनियत्सुखं ॥ सब्रह्मयोगयुक्ता

त्मासुखमक्षयमश्नुते ॥२१॥ येहिसंस्पर्शा
जाभोगादुःखयोनयएवते ॥ आद्यंतवंतः
कौंतेयनतेषुरमतेबुधः ॥२२॥ शक्नोतीहैवयः
सोढुंप्राक्शरीरविमोक्षणात् ॥ कामक्रोधोद्भ
वंवेगंसयुक्तः ससुखीनरः ॥२३॥ योंतःसु
खोंतरारामस्तथांतर्ज्योतिरेवयः ॥ सयोगी
ब्रह्मनिर्वाणंब्रह्मभूतोधिगच्छति ॥२४॥ ल

भंतेब्रह्मनिर्वाणमृषयःक्षीणाकल्मषाः॥छिन्न
द्वैधायतात्मानःसर्वभूतहितेरताः॥२५॥काम
क्रोधवियुक्तानांयतीनांयतचेतसां॥अभितो
ब्रह्मनिर्वाणंवर्ततेविदितात्मनां॥२६॥स्पर्शा
न्कृत्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरेभ्रुवोः॥प्राणा
पानौसमौकृत्वानासाभ्यंतरचारिणौ॥२७॥य
तेंद्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः॥विगते

छाभयक्रोधोयःसदामुक्तएवसः॥२८॥
भोक्तारंयज्ञतपसांसर्वलोकमहेश्वरं।सुहृ
दंसर्वभूतानांज्ञात्वामांशांतिमृच्छति॥२९॥
॥ॐतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु
ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसं
वादेसंन्यासयोगोनामपंचमोध्यायः॥ ॥
॥श्रीभगवानुवाच॥अनाश्रितःकर्मफलं

कार्यंकर्मकरोतियः॥ससन्यासीचयोगीचन
निरग्निर्नचाक्रियाः॥१॥यंसंन्यासमितिप्राहु
र्योगंतंविद्धिपांडव॥नह्यसन्यस्तसंकल्पोयो
गीभवतिकश्चन॥२॥आरुरुक्षोर्मुनेर्योगंकर्म
कारणमुच्यते॥योगारूढस्यतस्यैवशमःका
रणमुच्यते॥३॥यदाहिनेंद्रियार्थेषुनकर्मस्व
नुषज्जते॥सर्वसंकल्पंसन्यासीयोगारूढस्त

दोच्यते ॥४॥ उद्धरेदात्मनात्मानंनात्मानमव
सादयेत् ॥ आत्मैवह्यात्मनोबंधुरात्मैवरिपु
रात्मनः ॥५॥ बंधुरात्मात्मनस्तस्ययेनात्मै
वात्मनाजितः ॥ अनात्मनस्तुशत्रुत्वेवर्तेता
त्मैवशत्रुवत् ॥६॥ जितात्मनःप्रशांतस्यप
रमात्मासमाहितः ॥ शीतोष्णसुखदुःखेषुत
थामानापमानयोः ॥७॥ ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा

कूटस्थोविजितेंद्रियः॥युक्त इत्युच्यतेयोगीस
मलोष्टाश्मकांचनः॥८॥सुहृन्मित्रार्युदासीन
मध्यस्थद्वेष्यबंधुषु॥साधुष्वपिचपापेषुसम
बुद्धिर्विशिष्यते॥९॥योगीयुंजीतसततमा[illegible]
त्मानंरहसिस्थितः॥एकाकीयतचित्तात्मानि
राशीरपरिग्रहः॥१०॥शुचौदेशेप्रतिष्ठाप्यस्थि
रमासनमात्मनः॥नात्युच्छ्रितंनातिनीचंचैला

जिनकुशोत्तरं ॥११॥ तत्रैकाग्रं मनः कृत्वा यत
चित्तेंद्रियक्रियः॥ उपविश्यासने युंज्याद्योग
मात्मविशुद्धये ॥१२॥ समं कायशिरोग्रीवं धा
रयन्नचलं स्थिरः॥ संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं दिश
श्चानवलोकयन् ॥१३॥ प्रशांतात्मा विगतभी
र्ब्रह्मचारिव्रते स्थितः॥ मनः संयम्य मच्चित्तो
युक्त आसीत मत्परः॥१४॥ युंजन्नेवं सदात्मा

नंयोगीनियतमानसः॥ शांतिंनिर्वाणपरमां
मत्संस्थामधिगछति॥१५॥नात्यश्नतस्तुयो
गोस्तिनचैकांतमनश्नतः॥नचातिस्वप्नशी
लस्यजाग्रतोनैवचार्जुन॥१६॥युक्ताहारविहा
रस्ययुक्तचेष्टस्यकर्मसु॥युक्तस्वप्नावबोध
स्ययोगोभवतिदुःखहा॥१७॥यदाविनियतं
चित्तमात्मन्येवावतिष्ठते॥निस्पृहःसर्वका

मेभ्यो युक्त इत्युच्यते तदा ॥ १८ ॥ यथा दीपो
निवातस्थो नेंगते सोपमा स्मृता ॥ योगिनो य
तचित्तस्य युंजतो योगमात्मनः ॥ १९ ॥ यत्रोपरम
ते चित्तं निरुद्धं योगसेवया ॥ यत्र चैवात्मना
त्मानं पश्यन्नात्मनि तुष्यति ॥ २० ॥ सुखमात्यं
तिकं यत्तद्बुद्धिग्राह्यमतींद्रियं ॥ वेत्ति यत्र न चै
वायं स्थितश्चलति तत्वतः ॥ २१ ॥ यं लब्ध्वा ।

न्
चापरंलाभंमन्यतेनाधिकंततः॥यस्मिंस्थितोन
गी. दुःखेनगुरुणापिविचाल्यते॥२२॥तंविद्याँदुःख २
संयोगंवियोगंयोगसंज्ञितं॥सनिश्चयेनयोक्त
व्योयोगोनिर्विण्णचेतसा॥२३॥संकल्पप्रभवा
न्कामांस्त्यक्त्वासर्वानशेषतः॥मनसैवेंद्रियग्रा
मंविनियम्यसमंततः॥२४॥शनैःशनैरुपरमे ४२
द्बुध्याधृतिगृहीतया॥आत्मसंस्थंमनःकृत्वा

नकिंचिदपिचिंतयेत्॥२५॥यतोयतोनिश्चरति
मनःश्चंचलमस्थिरं॥ततस्ततोनियम्यैतदात्म
न्येववशंनयेत्॥२६॥प्रशांतमनसंह्येनंयोगि
नंसुखमुत्तमं॥उपैतिशांतरजसंब्रह्मभूतम
कल्मषं॥२७॥युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीविगत
कल्मषः॥सुखेनब्रह्मसंस्पर्शमत्यंतंसुखमश्नु
ते॥२८॥सर्वभूतस्थमात्मानंसर्वभूतानिचात्म

नि॥ईक्षतेयोगयुक्तात्मासर्वत्रसमदर्शनः॥२९
गी॰ योमांपश्यतिसर्वत्रसर्वंचमयिपश्यति॥तस्या
हंनप्रणश्यामिसचमेनप्रणश्यति॥३०॥सर्व
भूतस्थितंयोमांभजत्येकत्वमास्थितः॥सर्व
थावर्तमानोपिसयोगीमयिवर्तते॥३१॥आत्मौ
पम्येनसर्वत्रसमंपश्यतियोर्जुन॥सुखंवाय ४४
दिवादुःखंसयोगीपरमोमतः॥३२॥अर्जुन

तूर

उवाच ॥ योयंयोगस्त्वयाप्रोक्तः साम्येनमधुसू
दन ॥ एतस्याहंनपश्यामिचंचलत्वात्स्थितिं [illegible] स्थिरां
[illegible] ॥ ३३ ॥ चंचलंहिमनः कृष्णप्रमाथिबलवद्
ढं ॥ तस्याहंनिग्रहंमन्येवायोरिवसुदुष्करं ॥ ३४ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ असंशयंमहाबाहोमनोदुर्नि
ग्रहंचलं ॥ अभ्यासेनतुकौंतेयवैराग्येणचगृह्यते ॥
३५ ॥ असंयतात्मनायोगोदुष्प्रापइतिमेमतिः ॥

वश्यात्मनातुयततशक्योवाप्तुमुपायतः ॥ ३६ ॥
गी. ॥ अर्जुनउवाच ॥ अयतिःश्रद्धयोपेतोयोगाच्च
लितमानसः ॥ अप्राप्ययोगसंसिद्धिंकांगतिंकृ
ष्णगच्छति ॥ ३७ ॥ कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्ना
भ्रमिवनश्यति ॥ अप्रतिष्ठोमहाबाहोविमूढो
न् ब्रह्मणःपथि ॥ ३८ ॥ एतन्मेसंशयंकृष्णछेत्तुम ४५
र्हस्यशेषतः ॥ त्वदन्यःसंशयस्यास्यछेत्तानह्य

पपद्यते ॥ ३९ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पार्थनै
वेहनामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते ॥ नहिकल्या
णकृत्कश्चिद्दुर्गतिं तात गछति ॥ ४० ॥ प्राप्य
पुण्यकृतांल्लोकानुषित्वा शाश्वतीः समाः ॥
शुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टोभिजायते ॥ ४१
अथवा योगिनामेव कुले भवति धीमतां ॥ एत
द्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशं ॥ ४२ ॥ तत्र तं बु

द्धिसंयोगंलभतेपौर्वदेहिकं ॥ यततेचततोभूयः
संसिद्धौकुरुनंदन ॥ ४३ ॥ पूर्वाभ्यासेनतेनैवह्रि
यतेह्यवशोपिसः ॥ जिज्ञासुरपियोगस्यशब्द
ब्रह्मातिवर्तते ॥ ४४ ॥ प्रयत्नाद्यतमानस्तुयोगी
संशुद्धकिल्बिषः ॥ अनेकजन्मसंसिद्धस्ततोया
तिपरांगतिं ॥ ४५ ॥ तपस्विभ्योधिकोयोगीज्ञानि
भ्योपिमतोधिकः ॥ कर्मिभ्यश्चाधिकोयोगीत

स्माद्योगीभवार्जुन ॥४६॥ योगिनामपिसर्वेषां
मद्गतेनांतरात्मना ॥ श्रद्धावान्भजतेयोमांसमे
युक्ततमोमतः ॥४७॥ ॐतत्सदितिश्रीमद्भगव
द्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्री
कृष्णार्जुनसंवादेआध्यासंयोगोनामषष्ठो
ध्यायः ॥ ६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मथ्यासक्त य्या
मनाःपार्थयोगंयुंजन्मदाश्रयः ॥ असंशयं

समग्रंमांयथाज्ञास्यसितच्छृणु ॥१॥ ज्ञानंतेहंस
विज्ञानमिदंवक्ष्याम्यशेषतः ॥ यज्ज्ञात्वानेहभू
योन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते ॥२॥ मनुष्याणांसह
स्रेषुकश्चिद्यततिसिद्धये ॥ यततामपिसिद्धा
नांकश्चिन्मांवेत्तितत्वतः ॥३॥ भूमिरापोनलोवा
युःखंमनोबुद्धिरेवच ॥ अहंकारइतीयंमेभि
न्नाप्रकृतिरष्टधा ॥४॥ अपरेयमितस्त्वन्यांप्र

कृतिं विद्धि मे परां ॥ जीवभूतां महाबाहो यये
दं धार्यते जगत् ॥ ५ ॥ एतद्योनीनि भूतानि सर्वा
णीत्युपधारय ॥ अहंकृत्स्नस्य जगतः प्रभवः
प्रलयस्तथा ॥ ६ ॥ मत्तः परतरं नान्यत्किंचि
दस्ति धनंजय ॥ मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे म
णिगणा इव ॥ ७ ॥ रसोहमप्सु कौंतेय प्रभास्मि
शशिसूर्ययोः ॥ प्रणवः सर्ववेदेषु शब्दः खे पो

रुषंनृषु ॥८॥ पुण्योगंधः पृथिव्यांचतेजोश्चा[illegible]
स्मिविभावसौ ॥ जीवनंसर्वभूतेषुतपश्चास्मि
तपस्विषु ॥९॥ बीजंमांसर्वभूतानांविद्धिपार्थस
नातनं ॥ बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मितेजस्तेजस्विना
महं ॥१०॥ बलंबलवतांचाहंकामरागविव
र्जितं ॥ धर्माविरुद्धोभूतेषुकामोस्मिभरतर्ष
भ ॥११॥ येचैवसात्विकाभावाराजसास्तामसा

श्चये ॥ मत्तएवेतितान्विद्धिनत्वहंतेषुतेम
यि ॥१२॥ त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिः सर्वमि
दंजगत् ॥ मोहितंनाभिजानातिमामेभ्यःप
रमव्ययं ॥१३॥ दैवीह्येषागुणमयीमममाया
दुरत्यया ॥ मामेवयेप्रपद्यंतेमायामेतांत
रंतिते ॥१४॥ नमांदुष्कृतिनोमूढाः प्रपद्यं
तेनराधमाः ॥ माययापहृतज्ञानाआसुरंभा

वमाश्रिताः॥१५॥चतुर्विधा भजंते मां जनाः सुकृ
तिनोर्जुन॥आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी ज्ञानी च भ
रतर्षभ॥१६॥तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त एकभक्ति
र्विशिष्यते॥प्रियो हि ज्ञानिनोत्यर्थमहं स च मम
प्रियः॥१७॥उदाराः सर्व एवैते ज्ञानी त्वात्मैव
मे मतं॥आस्थितः स हि युक्तात्मा मामेवानुत्त
मां गतिं॥१८॥बहूनां जन्मनामंते ज्ञानवान्मां प्र

पद्यते॥वासुदेवःसर्वमितिसमहात्मासुदुर्ल
भः॥१९॥कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यंतेन्यदे
वताः॥तंतंनियममास्थायप्रकृत्यानियताःस्व
या॥२०॥योयोयांयांतनुंभक्तःश्रद्धयार्चितुमि
च्छति॥तस्यतस्याचलांश्रद्धांतामेवविदधाम्य
हं॥२१॥सतयाश्रद्धयायुक्तस्तस्याराधनमीह
ते॥लभतेचततःकामान्मयैवविहितान्हितान्

२२ ॥ अंतवत्तुफलंतेषांतद्भवत्यल्पमेधसां ॥ दे
वान्देवयजोयांतिमद्भक्तायांतिमामपि ॥ २३ ॥ अ
व्यक्तंव्यक्तिमापन्नंमन्यंतेमामबुद्धयः ॥ परंभा
वमजानंतोममाव्ययमनुत्तमं ॥ २४ ॥ नाहंप्र
काशः सर्वस्ययोगमायासमावृतः ॥ मूढोयं
नाभिजानातिलोकोमामजमव्ययं ॥ २५ ॥ वेदा
हंसमतीतानिवर्तमानानिचार्जुन ॥ भविष्या

णि च भूतानि मां तु वेद न कश्चन ॥२६॥ इच्छाद्वेष
समुत्थेन द्वंद्वमोहेन भारत ॥ सर्वभूतानि संमो
हं सर्गे यांति परंतप ॥२७॥ येषां त्वंतगतं पापं
जनानां पुण्यकर्मणां ॥ ते द्वंद्वमोहनिर्मुक्ता भ
जंते मां दृढव्रताः ॥२८॥ जरामरणमोक्षाय मा
माश्रित्य यतंति ये ॥ ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्नमध्या
त्मं कर्म चाखिलं ॥२९॥ साधिभूताधिदैवं मां सा

धियज्ञंचयेविदुः॥प्रयाणकालेपिचमांतेविदु
र्युक्तचेतसः॥३०॥ॐतत्सदितिश्रीमद्भगव
द्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे
श्रीकृष्णार्जुनसंवादेज्ञानविज्ञानयोगोनाम
सप्तमोध्यायः॥७॥ ॥अर्जुनउवाच॥किं
तद्ब्रह्मकिमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्तम॥अ
धिभूतंचकिंप्रोक्तमधिदैवंकिमुच्यते॥१॥

अधियज्ञः कथं कोत्र देहेस्मिन्मधुसूदन
प्रयाणकाले च कथं ज्ञेयोसि नियतात्मभिः ।
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अक्षरं ब्रह्मपरमं स्वभा
वोध्यात्ममुच्यते ॥ भूतभावोद्भवकरो विसर्गः
कर्मसंज्ञितः ॥ ३ ॥ अधिभूतं क्षरो भावः पुरुष
श्चाधिदैवतं । अधियज्ञोहमेवात्र देहे देहभृतां
वर ॥ ४ ॥ अंतकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कले

वरं॥यःप्रयातिसमद्भावंयातिनास्त्यत्रसंशयः
५॥यंयंवापिस्मरन्भावंत्यजत्यंतेकलेवरं॥
तंतमेवेतिकौंतेयसदातद्भावभावितः॥६
तस्मात्सर्वेषुकालेषुमामनुस्मरयुध्यच॥म
य्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवैष्यस्यसंशयः॥७॥अ
भ्यासयोगयुक्तेनचेतसानान्यगामिना॥पर
मंपुरुषंदिव्यंयातिपार्थानुचिंतयन्॥८॥कविं

पुराणमनुशासितारमणोरणीयांसमनु
स्मरेद्यः॥ सर्वस्यधातारमचिंत्यरूपमादित्य
वर्णंतमसःपरस्तात्॥९॥प्रयाणकालेमनसा
चलेनभक्त्यायुक्तोयोगबलेनचैव॥भ्रुवोर्म
ध्येप्राणमावेश्यसम्यक्सतंपरंपुरुषमुपैती
दिव्यं॥१०॥यदक्षरंवेदविदोवदंतिविशंति
यद्यतयोवीतरागाः॥यदिछंतोब्रह्मचर्यंचरं

तितत्तेपदंसंग्रहेणप्रवक्ष्ये॥११॥सर्वद्वाराणि
संयम्यमनोहृदिनिरुध्यच॥मूर्ध्न्याधायात्म
नःप्राणमास्थितोयोगधारणां॥१२॥ओंमित्ये
काक्षरंब्रह्मव्याहरन्मामनुस्मरन्॥यःप्रया
तित्यजंदेहंसयातिपरमांगतिं॥१३॥अनन्य
चेताःसततंयोमांस्मरतिनित्यशः॥तस्याहंसु
लभःपार्थनित्ययुक्तस्ययोगिनः॥१४॥मामु

पेत्यपुनर्जन्मदुःखालयमशाश्वतं॥ नाप्नुवं
तिमहात्मानःसंसिद्धिंपरमांगताः॥१५॥आ
ब्रह्मभुवनाल्लोकाःपुनरावर्तिनोर्जुन॥मामु
पेत्यतुकौंतेयपुनर्जन्मनविद्यते॥१६॥सहस्र
युगपर्यंतमहर्यद्ब्रह्मणोविदुः॥रात्रिंयुगसह
स्रांतांतेहोरात्रविदोजनाः॥१७॥अव्यक्ताद्व्य
क्तयःसर्वाःप्रभवंत्यहरागमे॥रात्र्यागमेप्र

गी.

लीयंतेतत्रैवाव्यक्तसंज्ञके ॥१८॥ भूतग्रामःस
एवायंभूत्वाभूत्वाप्रलीयते ॥ रात्र्यागमेवशः
पार्थप्रभवत्यहरागमे ॥१९॥ परस्तस्मात्तुभा
वोन्योव्यक्तोव्यक्तात्सनातनः ॥ यःससर्वेषुभू
तेषुनश्यत्सुनविनश्यति ॥२०॥ अव्यक्तोक्षर
इत्युक्तस्तमाहुःपरमांगतिं ॥ यंप्राप्यननिव
र्तंतेतद्धामपरमंमम ॥२१॥ पुरुषःसपरःपा

रुप
५४

र्थभक्त्यालभ्यस्त्वनन्यया॥ यस्यांतस्थानि
भूतानियेनसर्वमिदंततं॥२२॥यत्रकालेत्व
नावृत्तिमावृत्तिंचैवयोगिनः॥प्रयातायांति
तंकालंवक्ष्यामिभरतर्षभ॥२३॥अग्निर्ज्यो
तिरहःशुक्लःषण्मासाउत्तरायणं॥तत्रप्रया
तागच्छंतिब्रह्मब्रह्मविदोजनाः॥२४॥धूमोरा
त्रिस्तथाकृष्णःषण्मासादक्षिणायनं तत्र

~~प्रयातागछंतिब्रह्मब्रह्मविदोजनाः~~॥२४॥धू
गी. मोरात्रिस्तथाकृष्णाःषण्मासादक्षिणायँ॥त नं
त्रचांद्रमसंज्योतिर्योगीप्राप्यनिवर्तते॥२५॥
शुक्लकृष्णेगतीह्येतेजगतःशाश्वतेमते॥एक
स्य याया[illegible]नावृत्तिमन्ययावर्ततेपुनः॥२६॥नैते ५५
सृतीपार्थजानन्योगीमुह्यतीकश्चन॥तस्मा
त्सर्वेषुकालेषुयोगयुक्तोभवार्जुन॥२७॥वे

देषुयज्ञेषुतपःसुचैवदानेषुयत्पुण्यफलंप्र
दिष्टं॥ अत्येतितत्सर्वमिदंविदित्वायोगीप
रंस्थानमुपैतिचाद्यं॥ २८॥ ॐतत्सदितिश्री
मद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोग
शास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेपरब्रह्मयोगोना
माष्टमोध्यायः॥ ॥ श्रीभगवानुवाच॥ ॥
इदंतुतेगुह्यतमंप्रवक्ष्याम्यनसूयवे॥ ज्ञानंवि

गी.

ज्ञानसहितंयज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेश्शुभात् ॥ १ ॥ राज
विद्याराजगुह्यंपवित्रमिदमुत्तमं ॥ प्रत्यक्षाव
गमंधर्म्यंसुसुखंकर्तुमव्ययं ॥ २ ॥ अश्रद्दधा
नाःपुरुषाधर्मस्यास्यपरंतप ॥ अ[illegible]
[illegible]प्राप्यमांनिवर्तंतेमृत्युसंसारवर्त्मनि
३ ॥ मयाततमिदंसर्वंजगदव्यक्तमूर्तिना ॥ म
त्स्थानिसर्वभूतानिनचाहंतेष्ववस्थितः ॥ ४

नचमत्स्थानिभूतानिपश्यमेयोगमैश्वरं ॥
भूतभृन्नचभूतस्थोममात्माभूतभावनः
॥५॥ यथाकाशस्थितोनित्यंवायुःसर्वत्रगोम
हान् ॥ तथासर्वाणिभूतानिमत्स्थानीत्युप
धारय ॥६॥ सर्वभूतानिकौंतेयप्रकृतिंयांति
मामिकां ॥ कल्पक्षयेपुनस्तानिकल्पादौवि
सृजाम्यहं ॥७॥ प्रकृतिंस्वामवष्टभ्यविसृजामि

गी.

पुनःपुनः॥[redacted]~~मवष्टभ्यविसृजामिपुनः~~

~~पुन~~ः॥भूतग्राममिमंकृत्स्नमवशंप्रकृतेर्व

शात्॥८॥नचमांतानिकर्माणिनिबध्नंतिध

नंजय॥उदासीनवदासीनमसक्तंतेषुक

र्मसु॥९॥मयाध्यक्षेणप्रकृतिःसूयतेसचरा

चरंहेतुनानेनकौंतेयजगद्विपरिवर्तते॥१०॥ ५७

अवजानंतिमांमूढामानुषींतनुमाश्रितां॥प

रंभावमजानंतोममभूतमहेश्वरं ॥ ११ ॥ मोघा
शामोघकर्माणोमोघज्ञानाविचेतसः ॥ राक्षसी
मासुरींचैवप्रकृतिंमोहिनींश्रिताः ॥ १२ ॥ मह
त्मानस्तुमांपार्थदैवींप्रकृतिमाश्रिताः ॥ भजं
त्यनन्यमनसोज्ञात्वाभूतादिमव्ययं ॥ १३ ॥ सत
तंकीर्तयंतोमांयतंतश्चदृढव्रताः ॥ नमस्यंत
श्चमांभक्त्यानित्ययुक्ताउपासते ॥ १४ ॥ ज्ञानयज्ञे

नचाप्यन्येयजंतोमामु[illegible]पासते ॥ [illegible] ॥ एकत्वेन
प्रथत्केनबहुधाविश्वतोमुखं ॥ १५ ॥ अहंक्रतु
रहंयज्ञः स्वधाहमहमौषधं मंत्रोहमहमेवा
ज्यमहमग्निरहंहुतं ॥ १६ ॥ पिताहमस्यजगतो
माताधातापीतामहः ॥ वेद्यंपवित्रमोंकारऋ
कूसामयजुरेवच ॥ १७ ॥ गतिर्भर्ताप्रभुःसाक्षी
निवासः शरणंसुहृत ॥ प्रभवः प्रलयस्थानं

निधानंबिजमव्ययं॥१८॥तपाम्यहमहंवर्षंनि
गृण्हाम्युत्सृजामिच॥अमृतंचैवमृत्युश्चस
दसच्चाहमर्जुन॥१९॥त्रैविद्यामांसोमपाःपू
तपापायज्ञैरिष्ट्वास्वर्गतिंप्रार्थयंते॥तेपुण्य
मासाद्यसुरेंद्रलोकमश्नंतिदिव्यान्दिविदेव
भोगान्॥२०॥तेतंभुक्त्वास्वर्गलोकंविशालं
क्षीणेपुण्येमर्त्यलोकेविशंति॥एवंत्रयीधर्म

मनुप्रपन्नागतागतंकामकामालभंते ॥२१॥ अ
नन्याश्चिंतयंतोमांयेजनाःपर्युपासते ॥ तेषांनि
त्याभियुक्तानांयोगक्षेमंवहाम्यहं ॥२२॥ येप्यन्य
देवताभक्तायजंतेश्रद्धयान्विताः ॥ तेपिमामे
वकौंतेययजंत्यविधिपूर्वकं ॥२३॥ अहंहिसर्व
यज्ञानांभोक्ताचप्रभुरेवच ॥ नतुमामभिजानं
तितत्त्वेनातश्च्यवंतिते ॥२४॥ यांतिदेवव्रतादे

वान्पितॄन्यांतिपितृव्रताः॥भूतानियांतिभूते
ज्यायांतिमद्याजिनोपिमां॥२५॥पत्रंपुष्पंफलं
तोयंयोमेभक्त्याप्रयच्छति॥तदहंभक्त्युपहृ
तमश्नामिप्रयतात्मनः॥२६॥यत्करोषियद
श्नासीयज्जुहोषियत्॥यत्तपस्यसिकौंतेयत ददासि
त्कुरुष्वमदर्पणं॥२७॥शुभाशुभफलैरेवंमो क्ष्य
क्ष्यसेकर्मबंधनैः॥संन्यासयोगयुक्तात्माविमु

क्तोमामुपैष्यसि॥२८॥समोहंसर्वभूतेषुनमेद्वे
ष्योस्तिनप्रियः॥येभजंतितुमांभक्त्यामयितेते
षुचाप्यहं॥२९॥अपिचेत्सुदुराचारोभजतेमा
मनन्यभाक्॥साधुरेवसमंतव्यसम्यग्व्यवसि
तोहिसः॥३०॥क्षिप्रंभवतिधर्मात्माशश्वछांतिं
निगछति॥कौंतेयप्रतिजानीहिनमेभक्तःप्रण
श्यति॥३१॥मांहिपार्थव्यपाश्रित्ययेपिस्युःपा

पयोनयः॥ स्त्रियोवैश्यास्तथाशूद्रास्तेपियां
न्तिपरांगतिं॥ ३२॥ किंपुनर्ब्राह्मणाःपुण्याभक्ता
राजर्षयस्तथा॥ अनित्यमसुखंलोकमिमंप्रा
प्यभजस्वमां॥ ३३॥ मन्मनाभवमद्भक्तोमद्या
जीमांनमस्कुरु॥ मामेवैष्यसियुक्त्वैवमात्मानं
मत्परायणः॥ ३४॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगव
द्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे

कृष्णार्जुनसंवादेराजविद्याराजगुह्ययोगोनाम
नवमोध्यायः॥९॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ भूय
एवमहाबाहोश्रृणुमेपरमंवचः॥ यत्तेहंप्रीयमा
णायवक्ष्यामिहितकाम्यया॥१॥नमेविदुःसुरग
णाःप्रभवन्नमहर्षयः॥अहमादिर्हिदेवानां
महर्षिणांचसर्वशः॥२॥योमामजमनादिंचवे
त्तिलोकमहेश्वरं॥असंमूढःसमर्त्येषुसर्वपापैः

प्रमुच्यते ॥३॥ बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्षमासत्यं
दमः शमः ॥ सुखंदुःखंभवोभावोभयंचाभ
यमेवच ॥४॥ अहिंसासमतातुष्टिस्तपोदानं
यशोयशः ॥ भवंतिभावाभूतानांमत्तएवपृथ
ग्विधाः ॥५॥ महर्षयः सप्तपूर्वेचत्वारोमनवस्त
था ॥ मद्भावामानसाजातायेषांलोकइमाः प्रजाः
॥६॥ एतांविभूतिंयोगंचममयोवेत्तितत्वतः सो

विकंपेनयोगेनयुज्यतेनात्रसंशयः ॥७॥ अ
हंसर्वस्यप्रभवोमत्तःसर्वंप्रवर्तते ॥ इतिमत्वा
भजंतेमांबुधाभावसमन्विताः ॥८॥ मच्चित्ता
मद्गतप्राणाबोधयंतःपरस्परं ॥ कथयंतश्चमां
नित्यंतुष्यंतिचरमंतिच ॥९॥ तेषांसततयुक्ता
नांभजतांप्रीतिपूर्वकं ददामिबुद्धियोगंतं
येनमामुपयांतिते ॥१०॥ तेषामेवानुकंपार्थ

महमज्ञानजंतमः ॥ नाशयाम्यात्मभावस्थो
ज्ञानदीपेन भास्वता ॥११॥ अर्जुन उवाच ॥
परंब्रह्म परंधाम पवित्रं परमं भवान् ॥ पुरु
षंशाश्वतं दिव्यमादिदेवमजं विभुं ॥१२॥ आ
हुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिर्नारद. स्तथा ॥ अ
सितो देवलो व्यासः स्वयं चैव ब्रवीषि मे ॥१३॥
स्वयमेवात्मनात्मानं वेत्यत्वं पुरुषोत्तम ॥ भू

सर्वमेतदृतं मन्ये यन्मां वदसि केशव॥
न हि ते भगवन्व्यक्तिं विदुर्देवा न दानवा.

तभावनभूतेशदेवदेवजगत्पते॥१५॥वक्तुमर्ह
स्यशेषेणदिव्याह्यात्मविभूतयः॥याभिर्विभूति
भिर्लोकानिमांस्त्वंव्याप्यतिष्ठसि॥१६॥कथंविद्या
महंयोगिंस्त्वांसदापरिचिंतयन्॥केषुकेषुच
भावेषुचिंत्योसिभगवन्मया॥१७॥विस्तरेणा
त्मनोयोगंविभूतिंचजनार्दन॥भूयःकथयतृ
प्तिर्हिशृण्वतोनास्तिमेमृतं॥१८॥श्रीभगवा

नुवाच॥ हंततेकथयिष्यामिदिव्याह्यात्मवि
भूतयः॥ प्राधान्यतःकुरुश्रेष्ठनास्त्यंतोविस्त
रस्यमे॥१९॥ अहमात्मागुडाकेशसर्वभूता
शयस्थितः॥ अहमादिश्चमध्यंचभूतानामं
तएवच॥२०॥ आदित्यानामहंविष्णुर्ज्योतिषां
रविरंशुमान्॥ मरीचिर्मरुतामस्मिनक्षत्रा
णामहंशशी॥२१॥ वेदानांसामवेदोस्मिदेवा

नामस्मिवासवः॥ इंद्रियाणांमनश्चास्मिभूता
नामस्मिचेतना॥२२॥रुद्राणांशंकरश्चास्मि
वित्तेशोयक्षरक्षसां॥वसूनांपावकश्चास्मि
मेरुःशिखरिणामहं॥२३॥पुरोधसांचमुख्यं
मांविद्धिपार्थबृहस्पतिं सेनानीनामहंस्कं
दःसरसामस्मिसागरः॥२४॥महर्षीणांभृ
गुरहंगिरामस्म्येकमक्षरं॥यज्ञानांजपयः

ज्ञोस्मिस्थावराणांहिमालयः॥२५॥अश्वत्थः
सर्ववृक्षाणांदेवर्षीणांचनारदः॥गंधर्वा
णांचित्ररथःसिद्धानांकपिलोमुनिः॥२६॥
उच्चैःश्रवसमश्वानांविद्धिमाममृतोद्भवं
ऐरावतंगजेंद्राणांनराणांचनराधिपं॥२७
आयुधानामहंवज्रंधेनूनामस्मिकामधुक्
प्रजनश्चास्मिकंदर्पःसर्पाणामस्मिवासुकिः

गी.

२८ ॥ अनंतश्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहं
पितृणामर्यमा चास्मि यमः संयमतामहं ॥ २९
प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहं
मृगाणां च मृगेंद्रोहं वैनतेयश्च पक्षिणां ॥ ३०
पवनः पूवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहं ॥
झषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जाह्न
वी ॥ ३१ ॥ सर्गाणामादिरंतश्च मध्यं चैवाहम

६५

र्जुन॥ अध्यात्मविद्या विद्यानां वादः प्रवद
तामहं॥ ३२॥ अक्षराणामकारोस्मि द्वंद्वसा
मासिकस्य च॥ अहमेवाक्षयः कालोधाता
हं विश्वतोमुखः॥ ३३॥ मृत्युः सर्वहरश्चाहमु
द्भवश्च भविष्यतां॥ कीर्तिः श्रीर्वाक्च नारीणां
स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा॥ ३४॥ बृहत्साम तथा
साम्नां गायत्री छंदसामहं मासानां मार्गशी

र्षोहमृतूनांकुसुमाकरः॥३५॥द्यूतंछलयता
गी. मस्मितेजस्तेजस्विनामहं।जयोस्मिव्यवसायो
स्मिसत्वंसत्ववतामहं॥३६॥वृष्णीनांवासु
देवोस्मिपांडवानांधनंजयः।मुनीनामप्यहं
व्यासःकवीनामुशनाकविः॥३७॥दंडोदम ६६
यतामस्मिनीतिरस्मिजिगीषतां।मौनंचैवा
स्मिगुह्यानांज्ञानंज्ञानवतामहं॥३८॥यच्चा

पिसर्वभूतानांबीजंतदहमर्जुन ॥ नतदस्ति
विनायत्स्यान्मयाभूतंचराचरं ॥ ३९ ॥ नांतोस्ति
ममदिव्यानांविभूतीनांपरंतप ॥ एषतूद्देश
तःप्रोक्तोविभूतेर्विस्तरोमया ॥ ४० ॥ यद्यद्वि
भूतिमत्सत्वंश्रीमदूर्जितमेववा ॥ तत्तदेवा
वगच्छत्वंममतेजोंशसंभवं ॥ ४१ ॥ अथवाबहु
नैतेनकिंज्ञानेनतवार्जुन ॥ विष्टभ्याहमिदंकृ

त्वमेकांशेनस्थितोजगत्॥४२॥ॐतत्सदिति
श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयो
गशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेविभूतियोगो
नामदशमोध्यायः॥१०॥श्रीअर्जुनउवाच॥
मदनुग्रहायपरमंगुह्यमध्यात्मसंज्ञितं॥यत्व
योक्तंवचस्तेनमोहोयंविगतोमम॥१॥भवा
प्ययौहिभूतानांश्रुतौविस्तरशोमया॥त्वत्तः

कमलपत्राक्षमाहात्म्यमपिचाव्ययं ॥२॥ एव
मेतद्यथात्थत्वमात्मानंपरमेश्वर ॥ द्रष्टुमिछा
मितेरूपमैश्वरंपुरुषोत्तम ॥३॥ मन्यसेयदि
तछक्यंमयाद्रष्टुमितिप्रभो ॥ योगेश्वरततोमे
त्वंदर्शयात्मानमव्ययं ॥४ ॥ श्रीभगवानुवाच
॥ पश्यमेपार्थरूपाणिशतशोथसहस्रशः ॥ ना
नाविधानिदिव्यानिनानावर्णाकृतीनिच ॥५॥ प

श्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुतस्तथा॥ बहून्य
दृष्टपूर्वाणिपश्याश्चर्याणिभारत॥६॥ इहैकस्थं
जगत्कृत्स्नंपश्याद्यसचराचरं ममदेहेगुडाके
शयच्चान्यद्द्रष्टुमिछसि॥७॥ नतुमांशक्यसेद्रष्टुं
मनेनैवस्वचक्षुषा॥ दिव्यंददामितेचक्षुः प
श्यमेयोगमैश्वरं॥८॥ संजयउवाच॥ एवमुक्त्वा
ततोराजन्महायोगेश्वरोहरिः॥ दर्शयामास

पार्थाय परमंरूपमैश्वरं ॥ ९ ॥ अनेकवक्त्रनय
नमनेकाद्भुतदर्शनं ॥ अनेकदिव्याभरणंदि
व्यानेकोद्यतायुधं ॥ १० ॥ दिव्यमाल्यांबरधरं
दिव्यगंधानुलेपनं ॥ सर्वाश्चर्यमयंदेवमनं
तंविश्वतोमुखं ॥ ११ ॥ दिविसूर्यसहस्रस्य भ
वेद्युगपदुत्थिता ॥ यदिभाःसदृशीसास्याद्भा
सस्तस्यमहात्मनः ॥ १२ ॥ तत्रैकस्थंजगत्कृत्स्नं

प्रविभक्तमनेकधा॥अपश्यद्देवदेवस्यशरीरेपां
डवस्तदा॥१३॥ततःसविस्मयाविष्टोहृष्टरोमा
धनंजयः॥प्रणम्यशिरसादेवंकृतांजलिरभा
षत॥१४॥अर्जुनउवाच॥पश्यामिदेवांस्तव
देवदेहेसर्वांस्तथाभूतविशेषसंघान्॥ब्रह्माण
मीशंकमलासनस्थमृषींश्चसर्वानुरगांश्चदि
व्यान्॥१५॥अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रंपश्यामि

त्वांसर्वतोनंतरूपं ॥ नांतंनमध्यंनपुनस्तवादिं
पश्यामिविश्वेश्वरविश्वरूपं ॥ १६ ॥ किरीटिनंग
दिनंचक्रिणंचतेजोराशिंसर्वतोदीप्तिमंतं ॥ प
श्यामित्वांदुर्निरीक्ष्यंसमंताद्दीप्तानलार्कद्युति
मप्रमेयं ॥ १७ ॥ त्वमक्षरंपरमंवेदितव्यंत्वमस्य
विश्वस्यपरंनिधानं ॥ त्वमव्ययःशास्वधंतेर्म
गोप्तासनातनस्त्वंपुरुषोमतोमे ॥ १८ ॥ अना

दिमध्यांतमनंतवीर्यमनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रं
पश्यामित्वांदीप्तहुताशवक्त्रंस्वतेजसाविश्वमि
दंतपंतं ॥१९॥ द्यावापृथिव्योरिदमंतरंहिव्याप्तंत्व
येकेनदिशाश्चसर्वाः॥ दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदं॥
लोकत्रयंप्रव्यथितंमहात्मन् ॥२०॥ अमीहित्वां
सुरसंघाविशंतिकेचिद्भीताःप्रांजलयोगृणं
ति॥ स्वस्तीत्युक्त्वामहर्षिसिद्धसंघाःस्तुवंति

त्वांस्तुतिभिःपुष्कलाभिः॥२१॥रुद्रादित्यावसवो
येचसाध्याविश्वेश्विनौमरुतश्चोष्मपाश्च॥गं
धर्वयक्षासुरसिद्धसंघावीक्षंतेत्वांविस्मिता
श्चैवसर्वे॥२२॥रूपंमहत्तेबहुवक्त्रनेत्रंमहा
बाहोबहुबाहूरुपादं॥बहूदरंबहुदंष्ट्राकरा
लंदृष्ट्वालोकाःप्रव्यथितास्तथाहं॥२३॥नभःस्पृ
शंदीप्तमनेकवर्णंव्यात्ताननंदीप्तविशालनेत्रं

दृष्ट्वाहित्वांप्रव्यथितांतरात्माधृतिंनविंदामि
गी. शमंचविष्णो ॥२४॥ दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानि
दृष्ट्वैवकालानलसंन्निभानि ॥ दिशोनजानेन
लभेचशर्मप्रसीददेवेशजगन्निवास ॥२५॥ अ
मीचत्वांधृतराष्ट्रस्यपुत्राः सर्वेसहैवावनि
पालसंघैः ॥ भीष्मोद्रोणःसूतपुत्रस्तथासौ ७२
सहास्मदीयैरपियोधमुख्यैः ॥२६॥ वक्त्राणि

तेत्वरमाणा विशंति दंष्ट्राकरालानि भयानका
नि ॥ केचिद्विलग्ना दशनांतरेषु संदृश्यंते चू
र्णितैरुत्तमांगैः ॥ २७ ॥ यथा नदीनां बहवों
बुवेगाः समुद्रमेवाभिमुखा द्रवंति ॥ तथा त
वामी नरलोकवीरा विशंति वक्त्राण्यभिवि
ज्वलंति ॥ २८ ॥ यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतंगा वि
शंति नाशाय समृद्धवेगाः ॥ तथैव नाशाय वि

शंतिलोकास्तवापिवक्त्राणिसमृद्धवेगाः॥२९॥
लेलिह्यसेग्रसमानःसमंताल्लोकान्समग्रा
न्वदनैर्ज्वलद्भिः॥ तेजोभिरापूर्यजगत्समग्रं
भासस्तवोग्राःप्रतपंतिविष्णो॥३०॥ आख्या
हिमेकोभवानुग्ररूपोनमोस्तुतेदेववर प्र
सीद॥ विज्ञातुमिच्छामिभवंतमाद्यं॥ नहिप्र
जानामितवप्रवृत्तिं॥३१॥ श्रीभगवानुवा

च॥ कालोस्मिलोकक्षयकृत्प्रवृद्धोलोका
न्समाहर्तुमिहप्रवृत्तः॥ ऋतेपित्वांनभविष्यं
तिसर्वेयेवस्थिताःप्रत्यनीकेषुयोधाः॥३२॥
तस्मात्वमुत्तिष्टयशोलभस्वजित्वाशत्रून्भुं
क्ष्वराज्यंसमृद्धं॥ मयैवैतेनिहताःपूर्वमेवनि
मित्तमात्रंभवसव्यसाचिन्॥३३॥ द्रोणंचभी
ष्मंचजयद्रथंचकर्णंतथान्यानपियोधवीरा

न्॥ मयाहतांस्त्वंजहिमाव्यथिष्ठायुध्यस्वजेता
सिरणेसपत्नान्॥३४॥ संजयउवाच॥ एत
च्छ्रुत्वावचनंकेशवस्यकृतांजलिर्वेपमानःकि
रीटी॥ नमस्कृत्वाभूयएवाहकृष्णंसगद्गदंभी
तभीतःप्रणम्य॥३५॥ अर्जुनउवाच॥ स्थाने
हृषीकेशतवप्रकीर्त्याजगत्प्रहृष्यत्यनुरज्य
तेच॥ रक्षांसिभीतानिदिशोद्रवंतिसर्वेनम

स्यंतिचसिद्धसंघाः ॥ ३६ ॥ कस्माच्चतेननमे
रन्महात्मन्गरीयसेब्रह्मणोप्यादिकर्त्रे ॥ अनं
तदेवेशजगन्निवासत्वमक्षरंसदसत्तत्परंय
त ॥ ३७ ॥ त्वमादिदेवःपुरुषःपुराणस्त्वमस्य
विश्वस्यपरंनिधानं ॥ वेत्तासिवेद्यंचपरंचधा
मत्वयाततंविश्वमनंतरूपं ॥ ३८ ॥ वायुर्यमो
ग्निर्वरुणःशशांकःप्रजापतिस्त्वंप्रपिताम

हश्च॥ नमोनमस्तेस्तुसहस्रकृत्वः पुनश्च
भूयोपिनमोनमस्ते॥३९॥ नमः पुरस्तादथ
पृष्ठतश्चनमोस्तुतेसर्वतएवसर्व॥ अनंत
वीर्यामितविक्रमस्त्वंसर्वंसमाप्नोषिततोसि
सर्वः॥४०॥ सखेतिमत्वाप्रसभंयदुक्तंहेकृ
ष्णहेयादवहेसखेति॥ अजानतामहिमा
नंतवेदंमयाप्रमादात्प्रणयेनवापि॥४१॥

यच्चावहासार्थमसत्कृतोसिविहारशय्या
सनभोजनेषु॥ एकोथवाप्यच्युततत्समक्षं
तत्क्षामयेत्वामहमप्रमेयं॥ ४२॥ पितासि
लोकस्यचराचरस्यत्वमस्यपूज्यश्चगुरुर्गरी
यान्॥ नत्वत्समोस्त्यभ्यधिकः कुतोन्योलोक
त्रयेप्यप्रतिमप्रभावः॥ ४३॥ तस्मात्प्रणम्य
प्रणिधायकायंप्रसादयेत्वामहमीशमीड्यं

पितेवपुत्रस्यसखेवसख्युः प्रियःप्रियायार्हसि
देवसोढुं॥४४॥अदृष्टपूर्वंहृषितोस्मिदृष्ट्वाभये
नचप्रव्यथितंमनोमे॥तदेवमेदर्शयदेवरूपं
प्रसीददेवेशजगन्निवास॥४५॥किरीटिनंग
दिनंचक्रहस्तमिच्छामित्वांद्रष्टुमहंतथैव॥तेनै
वरूपेणचतुर्भुजेनसहस्रबाहोभवविश्वमूर्ते
॥४६॥श्रीभगवानुवाच॥मयाप्रसन्नेनतवा

र्जुनेदंरूपंपरंदर्शितमात्मयोगात् ॥ तेजोमयं
विश्वमनंतमाद्यंयन्मेत्वदन्येननदृष्टपूर्वं ॥ ४७
नवेदयज्ञाध्ययनैर्नदानैर्नचक्रियाभिर्नतपो
भिरुग्रैः ॥ एवंरूपः शक्य अहंनृलोकेद्रष्टुंत्व
दन्येनकुरुप्रवीर ॥ ४८ ॥ मातेव्यथामाचविमू
ढभावोदृष्ट्वारूपंघोरमीदृङ्ममेदं ॥ व्यपेतभीः
प्रीतमनाःपुनस्त्वंतदेवमेरूपमिदंप्रपश्य ॥ ४९

॥संजयउवाच॥इत्यर्जुनंवासुदेवस्तथोक्त्वा
स्वकंरूपंदर्शयामासभूयः॥आश्वासयामा
सचभीतमेनंभूत्वापुनःसौम्यवपुर्महात्मा॥
५०॥अर्जुनउवाच॥दृष्ट्वेदंमानुषंरूपंतवसौ
म्यंजनार्दन॥इदानीमस्मिसंवृत्तःसचेताःप्र
कृतिंगतः॥५१॥श्रीभगवानुवाच॥सुदुर्द
र्शमिदंरूपंदृष्टवानसियन्मम॥देवाअप्य

स्यरूपस्यनित्यंदर्शनकांक्षिणः॥५२॥नाहं
वेदैर्नतपसानदानेननचेज्यया॥शक्यएवं
विधोद्रष्टुंदृष्टवानसिमांयथा॥५३॥भक्त्यात्व
नन्ययाशक्यअहमेवंविधोर्जुन॥ज्ञातुंद्रष्टुं
चतत्वेनप्रवेष्टुंचपरंतप॥५४॥मत्कर्मकृ
न्मत्परमोमद्भक्तःसंगवर्जितः॥निर्वैरःस
र्वभूतेषुयःसमामेतिपांडव॥५५॥ॐतत्स

इतिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मवि
द्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्व
रूपदर्शनयोगो नामैकादशोऽध्यायः ॥ ११
॥ ॥ अर्जुन उवाच ॥ एवं सततयुक्ता ये भक्ता
स्त्वां पर्युपासते ॥ ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के
योगवित्तमाः ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मय्या
वेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ॥ श्रद्धया

परयोपेतास्तेमेयुक्ततमामताः ॥ २ ॥ येत्वक्ष
रमनिर्देश्यमव्यक्तंपर्युपासते ॥ सर्वत्रगमचिं
त्यंचकूटस्थमचलंध्रुवं ॥ ३ ॥ सन्नियम्येंद्रिय
ग्रामंसर्वत्रसमबुद्धयः ॥ तेप्राप्नुवंतिमामेवस
र्वभूतहितेरताः ॥ ४ ॥ क्लेशोधिकतरस्तेषाम
व्यक्तासक्तचेतसां ॥ अव्यक्ताहिगतिर्दुःखंदे
हवद्भिरवाप्यते ॥ ५ ॥ येतुसर्वाणिकर्माणिम

यिसंन्यस्यमत्पराः॥ अनन्येनैवयोगेनमांध्या
यंतउपासते॥६॥ तेषामहंसमुद्धर्तामृत्युसं
सारसागरात्॥ भवामिनचिरात्पार्थमय्यावे
शितचेतसां॥७॥ मय्येवमनआधत्स्वमयिबु
द्धिंनिवेशय॥ निवसिष्यसिमय्येवअतऊर्ध्वं
नसंशयः॥८॥ अथचित्तंसमाधातुंनशक्नोषि
मयिस्थिरं॥ अभ्यासयोगेनततोमामिच्छाप्तुं

धनंजय ॥९॥ अभ्यासेप्यसमर्थोसि मत्कर्म
परमो भव ॥ मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धि
मवाप्स्यसि ॥१०॥ अथैतदप्यशक्तोसि कर्तुं म
द्योगमाश्रितः ॥ सर्वकर्मफलत्यागं ततः कुरु
यतात्मवान् ॥११॥ श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञा
नाद्ध्यानं विशिष्यते ॥ ध्यानात्कर्मफलत्यागःस्त्या
गाच्छांतिरनंतरं ॥१२॥ अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः

करुणएवच ॥ निर्ममोनिरहंकारः समदुःखसु
गी॰ खः क्षमी ॥ १३ ॥ संतुष्टः सततंयोगी यतात्मा दृढनि
श्चयः ॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्योमद्भक्तः समेप्रियः
१४ ॥ यस्मान्नोद्विजतेलोकोलोकान्नोद्विजतेच
यः ॥ हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तोयः सचमेप्रियः ॥ १५
अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनोगतव्यथः ॥ स ७०
र्वारंभपरित्यागी योमद्भक्तः समेप्रियः ॥ १६

योनहृष्यतिनद्वेष्टिनशोचतिनकांक्षति॥शुभा
शुभपरित्यागीभक्तिमान्यःसमेप्रियः॥१७॥
समःशत्रौचमित्रेचतथामानापमानयोः॥
शीतोष्णसुखदुःखेषुसमःसंगविवर्जितः॥
१८॥तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनीसंतुष्टोयेनकेन
चित्॥अनिकेतःस्थिरमतिर्भक्तिमान्मेप्रि
योनरः॥१९॥येतुधर्म्यामृतमिदंयथोक्तंपर्यु

पासते ॥ श्रद्दधाना मत्परमा भक्तास्तेतीव मे प्रि
या: ॥ २० ॥ ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासू
पनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे कृष्णार्जु
नसंवादे भक्तियोगो नाम द्वादशोध्याय: ॥ ॥
॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इदं शरीरं कौंतेय क्षेत्र
मित्यभिधीयते ॥ एतद्यो वेत्ति तं प्राहु: क्षेत्रज्ञ इ
ति तद्विद: ॥ २ ॥ क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रे

अर्जुन उवाच ॥ प्रकृतिं पुरुषं चैव क्षेत्रं क्षेत्र
ज्ञमेव च ॥ एतद्वेदितुमिच्छामि ज्ञानं
ज्ञेयं च केशव ॥ १ ॥

८०

श्री

मतंमम षुभारत ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयो[illegible]नं यत्तज्ज्ञानं [illegible]
[illegible] ॥२॥ तत्क्षेत्रं यच्च यादृक्च यद्विकारि यतश्च
यत् ॥ स च यो यत्प्रभावश्च तत्समासेन मे शृणु
॥३॥ ऋषिभिर्बहुधा गीतं छंदोभिर्विविधैः पृथ
क् ॥ ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ॥
॥४॥ महाभूतान्यहंकारो बुद्धिरव्यक्तमेव च ॥ इंद्रि
याणि दशैकं च पंच चेंद्रियगोचराः ॥५॥ इछाद्वे

षः सुखंदुःखंसंघातश्चेतनाधृतिः॥ एतत्क्षेत्रं
गी. समासेनसविकारमुदाहृतं॥६॥ अमानित्वमदं
भित्वमहिंसाक्षांतिरार्जवं॥ आचार्योपासनंशौ
चंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः॥७॥ इंद्रियार्थेषुवैराग्य
मनहंकारएवच॥ जन्ममृत्युजराव्याधिदुःख
दोषानुदर्शनं॥८॥ असक्तिरनभिष्वंगः पुत्र ८१
दारगृहादिषु॥ नित्यंचसमचित्त[illegible]मिष्टानि

८१

ष्टोपपत्तिषु॥९॥मयिचानन्ययोगेनभक्तिरव्य
भिचारिणी॥विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसं
सदि॥१०॥अध्यात्मज्ञाननित्यत्वंतत्त्वज्ञानार्थ
दर्शनं॥एतज्ज्ञानमितिप्रोक्तमज्ञानंयदतोन्य
था॥११॥ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वामृतम
श्नुते॥अनादिमत्परंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते
१२॥सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोक्षिशिरोमु

गी.

खं ॥ सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति
१३ ॥ सर्वेंद्रियगुणाभासं सर्वेंद्रियविवर्जितं ॥ अ
सक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृ च ॥ १४ ॥ ब
हिरंतश्च भूतानामचरं चरमेव च ॥ सूक्ष्मत्वा
त्तदविज्ञेयं दूरस्थं चांतिके च तत् ॥ १५ ॥ अवि
भक्तं च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितं ॥ भूतभ ८२
र्तृ च तज्ज्ञेयं ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च ॥ १६ ॥ ज्यो

तिषामपितज्ज्योतिस्तमसःपरमुच्यते॥ज्ञा
नंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधिष्ठितं॥१७॥इ
तिक्षेत्रंतथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमासतः॥मद्भ
क्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते॥१८॥प्रकृ
तिंपुरुषंचैवविद्ध्यनादीउभावपि॥विकारां
श्चगुणांश्चैवविद्धिप्रकृतिसंभवान्॥१९॥
कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते॥पु

रुषः सुखदुःखानां भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते ॥ २० ॥ पु
रुषः प्रकृतिस्थो हि भुंक्ते प्रकृतिजान्गुणान् ॥
कारणं गुणसंगोस्य सदसद्योनिजन्मसु ॥ २१ ॥
उपद्रष्टानुमंता च भर्ता भोक्ता महेश्वरः ॥ पर
मात्मेति चाप्युक्तो देहेस्मिन्पुरुषः परः ॥ २२ ॥
य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृतिं च गुणैः सह सर्व
था वर्तमानोपि न स भूयोभिजायते ॥ २३ ॥ ध्या

नेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमात्मना ॥ अ
न्येसांख्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे ॥ २४ ॥ अ
न्येत्वेवमजानंतःश्रुत्वान्येभ्यउपासते ॥ तेपि
चातितरंत्येवमृत्युंश्रुतिपरायणाः ॥ २५ ॥
यावत्संजायतेकिंचित्सत्वंस्थावरजंगमं ॥ क्षे
त्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धिभरतर्षभ ॥ २६ ॥ स
मंसर्वेषुभूतेषुतिष्ठंतंपरमेश्वरं ॥ विनश्य

त्स्वविनश्यंतं यः पश्यति स पश्यति ॥ २७ ॥ स
मं पश्यन्हि सर्वत्र समवस्थितमीश्वरं ॥ न हि
नस्त्यात्मनात्मानं ततो याति परां गतिं ॥ २८ ॥ प्र
कृत्यैव च कर्माणि क्रियमाणानि सर्वशः ॥ यः
पश्यति तथात्मानमकर्तारं स पश्यति ॥ २९ ॥
यदा भूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ॥ त
त एव च विस्तारं ब्रह्म संपद्यते तदा ॥ ३० ॥ अना

दित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः॥शरीर
स्थोपिकौंतेयनकरोतिनलिप्यते॥३१॥य
थासर्वगतंसौक्ष्म्यादाकाशंनोपलिप्यते॥स
र्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते॥३२
यथाप्रकाशयत्येकः कृत्स्नंलोकमिमंरविः
क्षेत्रंक्षेत्रीतथाकृत्स्नंप्रकाशयतिभारत॥
३३॥क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमंतरंज्ञानचक्षुषा

भूतप्रकृतिमोक्षंचयेविदुर्यांतितेपरं ॥३४॥
॥ॐतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु
ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसं
वादेक्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगोनामत्रयोदशोध्या
यः॥१३॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ परंभूयः
प्रवक्ष्यामिज्ञानानांज्ञानमुत्तमं॥ यज्ज्ञात्वामु
नयःसर्वेपरांसिद्धिमितोगताः॥१॥ इदंज्ञा

नमुपाश्रित्समममसाधर्म्यमागताः॥ सर्गेपि
नोपजायंते प्रलयेन व्यथंति च ॥ २ ॥ मम योनि
र्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भं दधाम्यहं ॥ संभवः सर्व
भूतानां ततो भवति भारत ॥ ३ ॥ सर्वयोनिषु
कौंतेय मूर्तयः संभवंति याः ॥ तासां ब्रह्म म
हद्योनिरहं बीज[illegible]दः पिता ॥ ४ ॥ सत्वं रजस्त
म इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः ॥ निबध्नंति म

ग्र

हाबाहो देहे देहिनमव्ययं ॥५॥ तत्र सत्वं निर्मल
त्वात्प्रकाशकमनामयं ॥ सुखसंगेन बध्नाति
ज्ञानसंगेन चानघ ॥६॥ रजो रागात्मकं विद्धि
तृष्णासंगसमुद्भवं ॥ तन्निबध्नाति कौंतेय क
र्मसंगेन देहिनं ॥७॥ तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोह
नं सर्वदेहिनां ॥ प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निब
ध्नाति भारत ॥८॥ सत्वं सुखे संजयति रजः क

र्मणिभारत । ज्ञानमावृत्यतुतमःप्रमादेसंज
यत्युत ॥ ९ ॥ रजस्तमश्चाभिभूयसत्वंभवति
भारत । रजःसत्वंतमश्चैवतमःसत्वंरजस्त
था ॥ १० ॥ सर्वद्वारेषुदेहेस्मिन्प्रकाश उपजा
यते । ज्ञानंय[illegible]तदाविद्याद्विवृद्धंसत्वमित्युत
॥ ११ ॥ लोभःप्रवृत्तिरारंभःकर्मणामशमस्पृहा
रजस्येतानिजायंतेविवृद्धे भरतर्षभ ॥ १२ ॥ अ

प्रकाशोप्रवृत्तिश्चप्रमादोमोहएवच॥ तमस्ये
तानिजायंतेविवृद्धेकुरुनंदन॥१३॥यदासत्वे
प्रवृद्धेतुप्रलयं[illegible]तिदेहभृत्॥ तदोत्तमवि
दांल्लोकानमलान्प्रतिपद्यते॥१४॥रजसिप्रल
यंगत्वाकर्मसंगिषुजायते॥ तथाप्रलीनस्तम
सिमूढयोनिषुजायते॥१५॥कर्मणःसुकृत
स्याहुःसात्विकंनिर्मलंफलं॥रजसस्तुफलं

या

८१

दुःखमज्ञानंतमसः फलं ॥१६॥ सत्वात्संजा
यतेज्ञानं रजसोलोभएवच ॥ प्रमादमोहौत
मसोभवतोज्ञानमेवच ॥१७॥ ऊर्ध्वंगछंतिस
त्वस्थामध्येतिष्ठंतिराजसाः ॥ जघन्यगुणवृ
त्तिस्थाअधोगछंतितामसाः ॥१८॥ नान्यंगुणे
भ्यः कर्तारं यदाद्रष्टानुपश्यति ॥ गुणेभ्यश्च
परंवेत्तिमद्भावंसोधिगछति ॥१९॥ गुणाने

तानतीत्यत्रीन्देहीदेहसमुद्भवान् ॥ जन्ममृत्युज
रादुःखैर्विमुक्तोमृतमश्नुते ॥२०॥ अर्जुनउवा
च ॥ कैर्लिंगैस्त्रीन्गुणानेतानतीतोभवतिप्र
भो ॥ किमाचारः कथंचैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्त
ते ॥२१॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रकाशंचप्रवृत्तिं
चमोहमेवचपांडव ॥ नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानिननि
वृत्तानिकांक्षति ॥२२॥ उदासीनवदासीनोगु

णैर्योनविचाल्यते।गुणावर्तंतइत्येवंयोवति
ष्ठतिनेंगते।।२३।।समदुःखसुख[illegible]स्वस्थःस
मलोष्ठाश्मकांचनः।तुल्यप्रियाप्रियोधीर।
स्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः।।२४।।मानापमानयो
स्तुल्यस्तुल्योमित्रारिपक्षयोः।।सर्वारंभप
रित्यागीगुणातीतः[illegible]उच्यते।।२५।।मांचयो
व्यभिचारेणभक्तियोगेनसेवते।सगुणान्स

मतीत्यैतान्ब्रह्मभूयायकल्पते ॥२६॥ ब्रह्मणोहिप्र
तिष्ठाहममृतस्याव्ययस्यच ॥ शाश्वतस्यचधर्म
स्यसुखस्यैकांतिकस्यच ॥२७॥ ॐ तत्सदिति
श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां
योगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेगुणत्रय
विभागयोगोनामचतुर्दशोध्यायः ॥ ॥ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ ऊर्ध्वमूलमधःशाखम

श्वत्थं प्राहुरव्ययं ॥ छंदांसि यस्य पर्णानि य
स्तं वेद स वेदवित् ॥१॥ अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्त
स्य शाखा गुण प्रवृद्धा विषयप्रवालाः ॥ अध
श्च मूलान्यनुसंततानि कर्मानुबंधीनि मनु
ष्यलोके ॥२॥ न रूपमस्येह तथोपलभ्यते नां
तो न चादिर्न च संप्रतिष्ठा ॥ अश्वत्थमेनं सुवि
रूढमूलमसंगशस्त्रेण दृढेन छित्वा ॥३॥ ततः प

गी.

दंतत्परिमार्गितव्यंयस्मिन्गताननिवर्त्तंतिभूयः
तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्येयतःप्रवृत्तिःप्रसृता
पुराणी ॥ ४ ॥ निर्मानमोहाजितसंगदोषाअ
ध्यात्मनित्याविनिवृत्तकामाः ॥ द्वंद्वैर्विमुक्ताः
सुखदुःखसंज्ञैर्गछंत्यमूढाःपदमव्ययंतत
५ ॥ नतद्भासयतेसूर्योनशशांकोनपावकः
यद्गत्वाननिवर्त्तंतेतद्धामपरमंमम ॥ ६ ॥ म

९०

मैवांशोजीवलोकेजीवभूतःसनातनःम
नःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति
७॥शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः
गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाशया
त्॥८॥श्रोत्रंचक्षुःस्पर्शनंचरसनंघ्राणमेव
च॥अधिष्ठायमनश्चायंविषयानुपसेवते
९॥उत्क्रामंतंस्थितंवापिभुंजानंवागुणान्वितं

विमूढानानुपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषः॥
१०॥ यतंतोयोगिनश्चैनंपश्यंत्यात्मन्यवस्थि
तं॥ यतंतोप्यकृतात्मानोनैनंपश्यंत्यचेतसः
११॥ यदादित्यगतंतेजोजगद्भासयतेखिलं॥
यच्चंद्रमसियच्चाग्नौतत्तेजोविद्धिमामकं॥१२
गामाविश्यचभूतानिधारयाम्यहमोजसा पु
ष्णामिचौषधीःसर्वाःसोमोभूत्वारसात्मकः

॥१३॥ अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रि
तः॥ प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्वि
धं॥१४॥ सर्वस्य चाहं हृदि संनिविष्टो मत्तः स्मृ
तिर्ज्ञानमपोहनं च॥ वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो
वेदांतकृद्वेदविदेव चाहं॥१५॥ द्वाविमौ पुरुषौ
लोके क्षरश्चाक्षर एव च॥ क्षरः सर्वाणि भूता
नि कूटस्थो क्षर उच्यते॥१६॥ उत्तमः पुरुषः

स्त्वन्यःपरमात्मेत्युदाहृतः॥योलोकत्त्रयमा
विश्यबिभर्त्यव्ययईश्वरः॥१७॥यस्मात्क्षर
मतीतोहमक्षरादपिचोत्तमः॥अतोस्मिलो
केवेदेचप्रथितःपुरुषोत्तमः॥१८॥योमामेव
मसंमूढोजानातिपुरुषोत्तमं॥ससर्वविद्भ
जतिमांसर्वभावेनभारत॥१९॥इतिगुह्यतमं
शास्त्रमिदमुक्तंमयानघ॥एतद्बुध्वाबुद्धि

मान्स्यात्कृतकृत्यश्चभारत ॥ २० ॥ ॐ तत्स
दितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मवि
द्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेपुरु
षोत्तमयोगोनामपंचदशोध्यायः ॥ ॥ ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ अभयंसत्वसंशुद्धिर्ज्ञान
योगव्यवस्थितिः ॥ दानंदमश्चयज्ञश्चस्वाध्या
यस्तपआर्जवं ॥ १ ॥ अहिंसासत्यमक्रोध ॥

स्त्यागः शांतिरपैशुनं॥ दया भूतेष्वलोलुत्वं
मार्दवं ह्रीरचापलं॥२॥ तेजः क्षमा धृतिः शौ
च मद्रोहो नातिमानिता॥ भवंति संपदं दैवी
मभिजातस्य भारत॥३॥ दंभो दर्पोभिमानश्च
क्रोधः पारुष्यमेव च॥ अज्ञानं चाभिजातस्य
पार्थ संपदमासुरीं॥४॥ दैवी संपद्विमोक्षाय
निबंधायासुरी मता॥ मा शुचः संपदं दैवी

मभिजातोसिपांडव ॥५॥ द्वौभूतसर्गौलो
केस्मिन्दैव आसुरएवच ॥ दैवोविस्तरशः
प्रोक्त आसुरंपार्थमेश्रृणु ॥६॥ प्रवृत्तिंचनि
वृत्तिंचजनानविदुरासुराः ॥ नशौचंनापि
चाचारोनसत्यंतेषुविद्यते ॥७॥ असत्यम
प्रतिष्ठंतेजगदाहुरनिश्वरं ॥ अपरस्परसं
भूतंकिमन्यत्कामहैतुकं ॥८॥ एतांदृष्टिम

वष्टभ्यनष्टात्मानोल्पबुद्धयः॥प्रभवंत्युग्र
कर्माणःक्षयायजगतोहिताः॥९॥काममा
श्रित्यदुःपूरंदंभमानमदान्विताः॥मोहाद्गृ
हीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्तंतेशुचिव्रताः॥१०॥चिं
तामपरिमेयांचप्रलयांतामुपाश्रिताः॥का
मोपभोगपरमाएतावदितिनिश्चिताः॥११॥
आशापाशशतैर्बद्धाःकामक्रोधपरायणाः

ईहंते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान्
१२ ॥ इदमद्य मया लब्धमिमं प्राप्स्ये मनोरथं
इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनं ॥ १३ ॥
असो मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ।
ईश्वरोहमहं भोगी सिद्धोहं बलवान्सुखी ॥
१४ ॥ आढ्योभिजनवानस्मि कोन्योस्ति सदृ
शो मया । यक्ष्ये दास्यामि मोदिष्य इत्यज्ञानवि

मोहिताः॥१५॥ अनेकचित्तविभ्रांतामोहजा
लसमावृताः॥ प्रसक्ताः कामभोगेषुपतंति
नरकेशुचौ॥१६॥ आत्मसंभावितास्तब्धा
धनमानमदान्विताः॥ यजंतेनामयज्ञैस्तेदं
भेनाविधिपूर्वकं॥१७॥ अहंकारंबलंदर्पंका
मंक्रोधंचसंश्रिताः॥ मामात्मपरदेहेषुप्रद्वि
षंतोभ्यसूयकाः॥१८॥ तानहंद्विषतःक्रूरान्सं

सारेषुनराधमान्॥क्षिपाम्यजस्रमशुभाना
सुरीष्वेवयोनिषु॥१९॥आसुरींयोनिमाप
न्नामूढाजन्मनिजन्मनि॥मामप्राप्यैवकौंते
यततोयांत्यधमांगतिं॥२०॥त्रिविधंनरकस्ये
दंद्वारंनाशनमात्मनः॥कामःक्रोधस्तथालो
भस्तस्मादेतत्त्रयंत्यजेत्॥२१॥एतैर्विमुक्तः॥
कौंतेयतमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः॥आचरत्यात्म

भा।

नःश्रेयस्ततोयातिपरांगतिं ॥२२॥ यःशास्त्रवि
धिमुत्सृज्यवर्तते [illegible] कामकारतः नससिद्धि
मवाप्नोतिनसुखंनपरांगतिं ॥२३॥ तस्माच्छा
स्त्रंप्रमाणंतेकार्याकार्यव्यवस्थितौ ॥ ज्ञात्वाशा
स्त्रविधानोक्तंकर्मकर्तुमिहार्हसि ॥२४॥ ॐत
त्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्म
विद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेदै

वासुरसंपत्तियोगोनामषोडशोध्यायः ॥
अर्जुनउवाच ॥ येशास्त्रविधिमुत्सृज्ययजंतेश्र
द्धयान्विताः ॥ तेषांनिष्ठातुकाकृष्णसत्वमाहो
रजस्तमः ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ त्रिविधाभ
वतिश्रद्धादेहिनांसास्वभावजा ॥ सात्विकीराज
सीचैवतामसीचेतितांशृणु ॥ २ ॥ सत्वानुरूपास
र्वस्यश्रद्धाभवतिभारत ॥ श्रद्धामयोयंपुरुषो

यो यछ्रद्धः सएवसः ॥३॥ यजंते सात्विकादेवान्
यक्षरक्षांसि राजसाः ॥ प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये य
जंते तामसा जनाः ॥४॥ अशास्त्रविहितं घोरं त
प्यंते ये तपो जनाः ॥ दंभाहंकारसंयुक्ताः कामरा
गबलान्विताः ॥५॥ कर्षयंतः शरीरस्थं भूतग्राम
मचेतसः ॥ मांचैवांतःशरीरस्थं तान्विध्यासुर
निश्चयान् ॥६॥ आहारस्त्वपि सर्वस्य त्रिविधो भ

वति प्रियः। यज्ञस्तपस्तथा दानं तेषां भेदमिमं
शृणु ॥७॥ आयुःसत्वबलारोग्यसुखप्रीतिविव
र्द्धनाः॥ रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या आहाराः सा
त्विकप्रियाः॥८॥ कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरू
क्षविदाहिनः॥ आहारा राजसस्येष्टा दुःखशो
कामयप्रदाः॥९॥ यातयामं गतरसं पूतिपर्युषि
तं च यत्. उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामस

प्रियं ॥१०॥ अफलाकांक्षिभिर्यज्ञो विधिदृष्टो य
इज्यते ॥ यष्टव्यमेवेति मनः समाधाय स सात्वि
कः ॥११॥ अभिसंधाय तु फलं दंभार्थमपि चै
व यत् ॥ इज्यते भरतश्रेष्ठ तं यज्ञं विद्धि राजसं
१२॥ विधिहीनमसृष्टान्नं मंत्रहीनमदक्षिणं
श्रद्धाविरहितं यज्ञं तामसं परिचक्षते ॥१३॥ दे
वद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवं ॥ ब्रह्मच

र्यमहिंसाचशारीरंतपउच्यते ॥१४॥ अनुद्वेगक
रंवाक्यंसत्यंप्रियहितंचयत् ॥ स्वाध्यायाभ्यसनं
चैववाङ्मयंतपउच्यते ॥१५॥ मनःप्रसादःसौम्य
त्वंमौनमात्मविनिग्रहः ॥ भावसंशुद्धिरित्येतत्त
पोमानसउच्यते ॥१६॥ श्रद्धयापरयातप्तंतप
स्तत्त्रिविधंनरैः ॥ अफलाकांक्षिभिर्युक्तैःसात्वि
कंपरिचक्षते ॥१७॥ सत्कारमानपूजार्थंतपोदं

भेनचैवयत् ॥ क्रियतेतदिहप्रोक्तंराजसंचलमध्रु
वं ॥ १८ ॥ मूढग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रियतेतपः
परस्योत्सादनार्थंवातत्तामसमुदाहृतं ॥ १९ ॥ दा
तव्यमितियद्दानंदीयतेनुपकारिणे ॥ देशेकाले
चपात्रेचतद्दानंसात्विकंस्मृतं ॥ २० ॥ यत्तुप्रत्युप
कारार्थंफलमुद्दिश्यवापुनः ॥ दीयतेचपरिक्लि
ष्टंतद्राजसमुदाहृतं ॥ २१ ॥ अदेशकालेयद्दानम

पात्रेभ्यश्चदीयते ॥ असत्कृतमवज्ञातंतत्तामस
मुदाहृतं ॥२२॥ ॐतत्सदितिनिर्देशोब्रह्मणस्त्रि
विधः स्मृतः ॥ ब्राह्मणास्तेनवेदाश्चयज्ञाश्चवि
हिताः पुरा ॥२३॥ तस्मादोमित्युदाहृत्ययज्ञदा
नतपः क्रियाः ॥ प्रवर्त्ततेविधानोक्ताः सततंब्र
ह्मवादिनां ॥२४॥ तदित्यनभिसंधायफलंयज्ञत
पः क्रियाः ॥ दानक्रियाश्चविविधाः क्रियंतेमोक्ष

गी.

कांक्षिभिः ॥२५॥ सद्भावे साधुभावे च सदित्येत
त्प्रयुज्यते ॥ प्रशस्ते कर्मणि तथा सच्छब्दः पार्थ यु
ज्यते ॥२६॥ यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सदिति चो
च्यते ॥ कर्म चैव तदर्थीयं सदित्येवाभिधीयते ॥
२७॥ अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ॥ अ
सदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य नो इह ॥२८॥ ॐ
तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्म

विद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे श्र श्र
द्धा [illegible]त्रयविभागयोगो नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥
॥ १७ ॥ अर्जुन उवाच ॥ सन्यासस्य महाबाहो
तत्वमिछामि वेदितुं ॥ त्यागस्य च हृषीकेश पृ
थक्केशिनिषूदन ॥ १ ॥ श्री भगवानुवाच ॥ का
म्यानां कर्मणां न्यासं संन्यासं कवयो विदुः ॥ सर्व
कर्मफलत्यागं प्राहुस्त्यागं विचक्षणाः ॥ २ ॥ त्या

ज्यंदोषवदित्येकेकर्मप्राहुर्मनीषिणः॥यज्ञदा
नतपःकर्मनत्याज्यमितिचापरे॥३॥निश्चयंशृ
णुमेतत्रत्यागेभरतसत्तम॥त्यागोहिपुरुषव्या
घ्रत्रिविधःसंप्रकीर्तितः॥४॥यज्ञदानतपःक
र्मनत्याज्यंकार्यमेवतत्॥यज्ञोदानंतपश्चैव
पावनानिमनीषिणां॥५॥एतान्यपितुकर्माणि
संगंत्यक्त्वाफलानिच॥कर्तव्यानीतिमेपार्थनि

श्चितं मतमुत्तमं ॥६॥ नियतस्यतु सन्यासः क
र्मणो नोपपद्यते ॥ मोहात्तस्य परित्यागस्ताम
सः परिकीर्तितः ॥७॥ दुःखमित्येव यत्कर्मका
यक्लेशभयात्त्यजेत् ॥ स कृत्वा राजसं त्यागं नै
व त्यागफलं लभेत् ॥८॥ कार्यमित्येव यत्कर्म
नियतं क्रियतेर्ज्जुन ॥ संगं त्यक्त्वा फलं चैव स
त्यागः सात्विको मतः ॥९॥ न द्वेष्ट्यकुशलं कर्म

कुशलेनानुषज्जते ॥ त्यागी सत्वसमाविष्टो मे
धावी छिन्नसंशयः ॥१०॥ नहि देहभृता शक्यं ॥
त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः ॥ यस्तु कर्मफलत्यागी
सत्यागीत्यभिधीयते ॥११॥ अनिष्टमिष्टंमिश्रं
च त्रिविधं कर्मणः फलं ॥ भवत्यत्यागिनां प्रेत्य
न तु संन्यासिनां क्वचित ॥१२॥ पंचैतानि महाबा
हो कारणानि निबोध मे ॥ सांख्ये कृतांते प्रोक्ता ॥

निसिद्धयेसर्वकर्मणां ॥१३॥ अधिष्ठानंतथा
कर्त्ताकरणंचपृथग्विधं ॥ विविधाश्चपृथक्चे
ष्टादैवंचैवात्रपंचमं ॥१४॥ शरीरवाङ्मनोभि
र्यत्कर्मप्रारभतेनरः ॥ न्यायंवाविपरीतंवा
पंचैतेतस्यहेतवः ॥१५॥ तत्रैवंसतिकर्त्तारमा
त्मानंकेवलंतुयः ॥ पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्नस
पश्यतिदुर्मतिः ॥१६॥ यस्यनाहंकृतोभावोबु

द्धिर्यस्यनलिप्यते ॥ हत्वापिसइमांल्लोकान्नहंति
ननिबध्यते ॥ १७ ॥ ज्ञानंज्ञेयंपरिज्ञातात्रिविधाक
र्मचोदना ॥ करणंकर्मकर्त्तेतित्रिविधः कर्मसं
ग्रहः ॥ १८ ॥ ज्ञानंकर्मचकर्ताचत्रिधैवगुणभे
दतः ॥ प्रोच्यतेगुणसंख्यानेयथावच्छृणुतान्य
पि ॥ १९ ॥ सर्वभूतेषुयेनैकंभावमव्ययमीक्षते
अविभक्तंविभक्तेषुतज्ज्ञानंविद्धिसात्विकं ॥

भूतेषु

२०॥ पृथक्त्वेनतुयज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्वि
धान्॥ वेत्तिसर्वेषुतज्ज्ञानंविद्धिराजसं॥ २१॥
यत्तुकृत्स्नवदेकस्मिन्कार्येसक्तमहैतुकं॥
अतत्वार्थवदल्पंचतत्तामसमुदाहृतं॥ २२॥ नि
यतंसंगरहितमरागद्वेषतःकृतं॥ अफलप्रे
प्सुनाकर्मयत्तत्सात्विकमुच्यते॥ २३॥ यत्तुका
मेप्सुनाकर्मसाहंकारेणवापुनः॥ क्रियतेब

हुलायासंतद्राजसमुदाहृतं ॥२४॥ अनुबंधंक्ष
यंहिंसामनवेक्षच्चैपौरुषं ॥ मोहादारभ्यतेक
र्मतत्तामसमुदाहृतं ॥२५॥ मुक्तसंगोनहंवादी
धृत्युत्साहसमन्वितः ॥ सिध्यसिध्योर्निर्वि
कारः कर्तासात्विकउच्यते ॥२६॥ रागीकर्म
फलप्रेप्सुर्लुब्धोहिंसात्मकोशुचिः ॥ हर्षशोका
कान्वितः कर्ताराजसः परिकीर्तितः ॥२७॥

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः शठोनैॅकृतिकोलसः
विषादीदीर्घसूत्रीचकर्त्तातामसउच्यते ॥२८॥
बुद्धेर्भेदंधृतेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु प्रो
च्यमानमशेषेणपृथक्त्वेनधनंजय ॥२९॥ प्र
वृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्याकार्येभयाभये ॥ बंधं
मोक्षंचयावेत्तिबुद्धिः सापार्थसात्विकी ॥३०॥
ययाधर्ममधर्मंचकार्यंचाकार्यमेवच ॥ अय

थावत्प्रजानातिबुद्धिःसापार्थराजसी ॥३१॥ अ
धर्मंधर्ममितियामन्यतेतमसावृता ॥ सर्वार्था
न्विपरीतांश्चबुद्धिःसापार्थतामसी ॥३२॥ धृत्या
ययाधारयतेमनःप्राणेंद्रियक्रियाः ॥ योगेना
व्यभिचारिण्याधृतिःसापार्थसात्विकी ॥३३॥ य
यातुधर्मकामार्थान्धृत्याधारयतेर्जुन ॥ प्र
संगेनफलाकांक्षीधृतिःसापार्थराजसी ॥३४

घा

ययास्वप्नं भयंश्शोकं विषादंमदमेवच ।। नविमुं
चतिदुर्मेधाधृतिःसापार्थतामसी ।। ३५ ।। सुखं
त्विदानींत्रिविधंशृणुमेभरतर्षभ ।। अभ्यासा
द्रमतेयत्रदुःखांतंचनिगच्छति ।। ३६ ।। यत्तद
ग्रेविषमिवपरिणामेमृतोपमं ।। परिणामेवि
षमिवतत्सुखंराजसंस्मृतं ।। ३८ ।। यदग्रेचानु
बंधेचसुखंमोहनमात्मनः ।। निद्रालस्यप्रमा

त्सुखंसात्विकंप्रोक्तमात्मबुद्धि
प्रसादजं ।। ३७

विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेमृतोपमं ।। परिणामेविष
मिवतत्सुखंराजसंस्मृतं ।। ३८ ।।

दोत्थंतत्तामससमुदाहृतं ॥ ३९ ॥ नतदस्तिपृथिव्यां
वादिविदेवेषुवापुनः ॥ सत्वंप्रकृतिजैर्मुक्तंय
देभिस्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥ ४० ॥ ब्राह्मणक्षत्रियवि
शांशूद्राणांचपरंतप ॥ कर्माणिप्रविभक्तानि
स्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥ ४१ ॥ शमोदमस्तपःशौ
चंक्षांतिरार्जवमेवच ॥ ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यं
ब्रह्मकर्मस्वभावजं ॥ ४२ ॥ शौर्यंतेजोधृतिर्दा

क्ष्यंयुद्धेचाप्यपलायनं॥दानमीश्वरभावश्च
क्षात्रंकर्मस्वभावजं॥४३॥कृषिगोरक्षवाणिज्यं
वैश्यकर्मस्वभावजं॥परिचर्यात्मकंकर्मशूद्र
स्यापिस्वभावजं॥४४॥स्वेस्वेकर्मण्यभिरतःसं
सिद्धिंलभतेनरः॥स्वकर्मनिरतःसिद्धिंयथा
विंदतितच्छृणु॥४५॥यतःप्रवृत्तिर्भूतानांयेन
सर्वमिदंततं॥स्वकर्मणातमभ्यर्च्यसिद्धिंविंद

मानवः

तितच्छृणु ॥४५॥ यतःप्रवृत्तिर्भूतानांयेनसर्वमि

गी. दंततं ॥ स्वकर्मणातमभ्यर्च्यसिद्धिंविंदतिमानवः

४६ ॥ श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात्

स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषं ॥४७

सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत् ॥ सर्वा

रंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः ॥४८॥ अ १०७

सक्तबुद्धिःसर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः ॥ नैष्कर्म्य

सिद्धिं परमां सन्यासेनाधिगच्छति ॥४९॥ सिद्धिं
प्राप्तो यथा ब्रह्म तथाप्नोति निबोध मे ॥ समासेनै
व कौंतेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥५०॥ बुध्या वि
शुद्धया युक्तो धृत्यात्मानं नियम्य च ॥ शब्दादी
न्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च ॥५१॥ विवि
क्तसेवी लघ्वाशी यतवाक्कायमानसः ॥ ध्यान
योगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥५२॥ अ

हंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं परिग्रहं॥ विमुच्य निर्म
मः शांतो ब्रह्मभूयाय कल्पते॥ ५३॥ ब्रह्मभूतः
प्रसन्नात्मा न शोचति न कांक्षति॥ समः सर्वेषु
भूतेषु मद्भक्तिं लभते परां॥ ५४॥ भक्त्या माम
भिजानाति यावान्यश्चास्मि तत्वतः॥ ततो मां त
त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनंतरं॥ ५५॥ ~~चेतसा सर्व~~
~~कर्माणि मयि सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो म~~

सर्वकर्माण्यपिसदा। कुर्वाणोमद्व्यपाश्रयः

द्व्यपाश्रयः॥ मत्प्रसादादवाप्नोतिशाश्वतंप
दमव्ययं॥५६॥ चेतसासर्वकर्माणिमयिसन्न्य
स्यमत्परः॥ बुद्धियोगमुपाश्रित्यमच्चित्तःसत
तंभव॥५७॥ मच्चित्तःसर्वदुर्गाणिमत्प्रसादा
त्तरिष्यसि॥ अथचेत्त्वमहंकारोन्नश्रोष्यसि
सि विनंक्ष्य[illegible]॥५८॥ यदहंकारमाश्रित्यनयोत्
स्यइतिमन्यसे॥ मिथ्यैषव्यवसायस्तेप्रकृति

स्तांनियोस्यति ॥५९॥ स्वभावजेन कौंतेय नि
बद्धः स्वेन कर्मणा ॥ कर्तुं नेछसि यन्मोहात्करि
ष्यस्यवशोपि तत् ॥६०॥ ईश्वरः सर्वभूतानां
हृद्देशेर्जुन तिष्ठति ॥ भ्रामयन्सर्वभूतानि यंत्रा
रूढानि मायया ॥६१॥ तमेव शरणं गछ सर्व
भावेन भारत ॥ तत्प्रसादात्परां शांतिं स्थानं
प्राप्स्यसि शाश्वतं ॥६२॥ इति ते ज्ञानमाख्यातं गु

ह्याद्गुह्यतरं मया ॥ विमृश्यैतदशेषेण यथे
सर्व च्छसि तथा कुरु ॥ ६३ ॥ [illegible] गुह्यतमं भूयः शृ
णु मे परमं वचः ॥ इष्टोसि मे दृढ मिति[illegible]तो वक्ष्या स्त
मि ते हितं ॥ ६४ ॥ मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजि
मां नमस्कुरु ॥ मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने
प्रियोसि मे ॥ ६५ ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं
शरणं व्रज ॥ अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्या

मिमाशुचः ॥ ६६ ॥ इदंतेनातपस्कायनाभक्ता
यकदाचन ॥ नचाशुश्रूषवेवाच्यंनचमांयो
भ्यसूयति ॥ ६७ ॥ यइमंपरमंगुह्यमद्भक्तेष्वभि
धास्यति ॥ भक्तिंमयिपरांकृत्वामामेवैष्यत्य
संशयः ॥ ६८ ॥ नचतस्मान्मनुष्येषुकश्चिन्मे
प्रियकृत्तमः ॥ भवितानचमेतस्मादन्यःप्रि
यतरोभुवि ॥ ६९ ॥ अध्येष्यतेचयइमंधर्म्यंसं

वादमावयोः॥ज्ञानयज्ञेनतेनाहमिष्टः
स्यामितिममतिः॥७०॥श्रद्धावाननसूय
श्चशृणुयादपियोनरः॥सोपिमुक्तःशु
भान्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणां॥७१॥क
च्चिदेतच्छ्रुतंपार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा॥क
च्चिदज्ञानसंमोहःप्रनष्टस्तेधनंजय॥७२
अर्जुनउवाच॥नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धा

रु

त्वत्प्रसादान्मयाच्युत ॥ स्थितोस्मि गतसंदेहः
करिष्ये वचनं तव ॥ ७३ ॥ संजय उवाच ॥ इत्य
हं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनाः ॥ संवा
दमिमम श्रौषमद्भुतं रोमहर्षणं ॥ ७४ ॥ व्या
सप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहं परं ॥ योगं यो
गेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयं ॥ ७५
राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतं ॥ के

शवार्जुनयोःपुण्यंहृष्यामिचमुहुर्मुहुः॥
७६॥तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूपमत्यद्भुतंह
रेः॥विस्मयोमेमहान्राजन्हृष्यामिचपुनः
पुनः॥७७॥यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपा
र्थोधनुर्धरः॥तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्ध्रुवा
नीतिर्मतिर्मम॥७८॥अर्जुनश्चापिधर्मा
त्माएतत्श्रुत्वावचोहरेः॥संग्रामायमनश्च

२

के गृहीत्वा शरणं धनुः ॥७९॥ गीताशास्त्रमि
दं नित्यं यः पठेत्संयतः पुमान् ॥ विष्णोस्तत्प
दमाप्नोति भयशोकादिवर्जितं ॥८०॥ ॐ
तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्र
ह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवा
दे मोक्षसंन्यासयोगोन्नाम अष्टादशोध्या
यः ॥ ॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ ॥ ॥०॥

शाके १७२७ क्रोधननामसंवछरे मीती फाल्गुण
वद्य ७ भौमवासरे तद्दिने समाप्तं ॥ ॥श्री॥

॥श्रीगणेशायनमः॥हरिःऽॐ देवदेवमहादेव
भक्तानांप्रीतिवर्द्धन॥प्रसीदममविश्वेशानमस्ते
विश्वसाक्षिणे॥१॥कवचंदेवदेवस्यसमाचक्ष्व
विशेषतः॥प्राचीनकर्मवैषम्यप्रतिबंध[illegible]कृत्त
कं॥२॥आयुष्यपुत्रसौभाग्यदायकंश्रीप्रसि
स्पिदं॥इतिदेविवचःश्रुत्वाध्यात्वाकिंचिन्महेश्व
रः॥३॥पार्वतींप्रत्युवाचेशोमंदस्मितमुखांबुजां

नि

॥ईश्वर उवाच॥अस्ति गुह्यतमं देवि कवचं मम
सिद्धिदं॥तस्मिन्ज्ञाप्यो महादेवो प्रसंनो मम सर्व
दा॥ ४ ॥ ॥अस्य श्रीशिवचस्तोत्रमालामंत्र
स्य॥श्रीभगवान्शंभुऋषिः॥परमात्मा देवता॥
अनुष्टुप्छंदः॥ह्रीं बीजं॥क्लीं शक्तिः॥क्लूं कील
कं॥मम चतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थे जपे विनियो
गः॥अथ न्यासः॥ॐ ह्रां अंगुष्ठा०॥ॐ ह्रीं तर्ज
नी०॥ॐ ह्रूं मध्यमा०॥ॐ ह्रैं अनामिकाभ्यां०॥ॐ

गी॰
११६

ॐ खौं कनिष्ठिकाभ्यां०॥ एवं हृदयादि॥ अथध्या
नं॥ अमृब्धौ मणिद्वीपकल्पवृक्षे मनोज्वले॥ वज्र
प्राकारसंयुक्ते स्मरन्माणिक्यमंडपे॥ १॥ तन्मंड
पे वेदिकायां रत्नसिंहासने स्थिते॥ प्रसंनवदनं शां
तमुमादेहार्ध्यधारिणं॥ २॥ अनेकैकोटिकंदर्प
लावण्यसमविग्रहं॥ चतुर्भुजंमृगीटंकंवराभ
यपाणिनं॥ ३॥ चंद्ररेखाशिरोत्तंसं शरच्चंद्रायु
तद्युतिं॥ दिव्यमाल्यांबरधरं दिव्यगंधानुलेपनं॥

११६

॥४॥दिव्याभरणभूषाढ्यंभस्मोत्धूलितविग्र
हं॥त्रिनेत्रंत्रिगुणाधारंत्रितापक्षयकारिणं
॥५॥आदिमध्यांतरहितंपरमात्मानमीश्व
रं॥ध्यायेत्परंशिवंब्रह्मविष्णुब्रह्मादिवंदितं
॥६॥ ॥अथमालामंत्रः॥ ॥ॐनमोभगव
तेसांबसदाशिवायपरंब्रह्मस्वरूपिणेभोभोशं
करममदुष्टान्विदारयविदारयदुरितंहनहन
पापंमथमथममारोग्यंकुरुकुरु॥ॐह्रींनमो

वीरत्रारभसांबसदाशिवाय खट्वांगपरशुडमरु
शूलधनुःशारङ्गंखखड्गचक्रहस्ताय ॐ शंकराय
हारिहरमंत्राधिदेवतानांविधिस्थावरदेवतानां
अष्टादशकोटिभूतगणानांसर्वजंतूनांममाभी
ष्टतेजौविग्रहव्योमकेशोनगुरुशाक्तिसहितंके
शंभारंबंधयबंधयकालाग्निरुद्रेणमनोबुद्धि
चिंताहंकारशाक्तिसहितंअंतःकरणचतुष्टयं

सर्वाविषयांश्च बंधय बंधय ॐ ऐं श्रीं ह्रीं आक
र्षयाकर्षय आहार आहार दहन दहन हन हन
ज्वलय ज्वलय नियम नियम ॐ क्रां ह्रीं खें खौं
निष्कलंकाय निर्द्वंद्वाय निर्गुणाय परमात्मरूपि
णे मम सकल पुरुषार्थान्साधय साधय मम
शत्रून्मारय मारय छेदय छेदय भेदय भेदय पा
तय पातय ॐ वीरसांबसदाशिवाय करुणाक
रशंकर भक्तानुग्रहकारणं सकलकार्यसिद्धिं कु

रुकुरु मम सर्वशूलान्हनेहन सर्वदुष्टग्रहान्हनहन
सर्वव्यापकान्हनहन ॐ नमस्ते नमस्ते परमेश्वरा
य सांबसदाशिवाय कालाग्निरुद्राय शिवशंक
राय सर्वसंकष्टविनाशनाय सर्वसंपत्कराय दारि
द्र्यविच्छेदनाय ममाभयं कुरुकुरु ॥ ॐ श्रीं क्लीं ह्रीं ह्रूं
ॐ नमः परब्रह्मस्वरूपिणे सर्वार्थान्साधय परमेंश्वा
न्पर मंत्रान्परतंत्रान्स्वररुस्यान्छेदय छेदय भेदय

भेदय पातय पातय घे घे घे ॐ चीरसांबसदा
शिवाय श्रीमहारुद्राय स्वाहा ॥ ॥ इति श्रीरु
द्रयामले ईश्वरपार्वतीसंवादे शिवकवचं संपू
र्णं ॥ ॥ श्रीसांबसदाशिवार्पणमस्तु ॥ ॥
॥ शाके १७७७ राक्षसनामसंवत्सरे ज्येष्ठमासे
कृपक्षे नवम्यां तिथौ भृगुवासरे इदं पुस्तकं समाप्तं
॥ हांडेकरइत्युपनामक गोपालात्मजरामचंद्रेन
लिखितं ॥ ॥ स्वार्थपरोपकारार्थं च ॥ ॥

श्रीरामं वंदे ॥ ॥अथ प्रातःस्मरणीयं लिख्य
ते ॥ ॥श्रीमहाविष्णवे नमः ॥श्रीमातापि
तृभ्यां नमः ॥श्रीगुरुभ्यो नमः ॥श्रीशंकराय
गौरीगंगाप्रियाय नमः ॥श्रीरामाय जान
कीसहिताय सपरिवाराय नमः ॥ इति नत्वा भू
मिं प्रार्थयेत् ॥ समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमंड
ले ॥ विष्णुपत्नि नमस्तुभ्यं पादक्षेपं सहस्व मे ॥
पादौ× ततः प्रक्षाल्याचम्य ॥ प्रातः स्मरामि भवभी
ति महार्तिशांत्यै नारायणं गरुडवाहनमब्ज

कर्कोटकस्यनागस्यदमयंत्यानलस्यच।।ऋतु
पर्णस्यराजर्षेः कीर्तनंकलिनाशनं।।२।।अश्व
त्थामाबलिर्व्यासोहनूमांश्चबिभीषणः।।कृपः
परशुरामश्चसप्तैतेचिरजीविनः।।३।।सप्तै
तान्संस्मरेन्नित्यंमार्कंडेयमथाष्टमं।।जीवेद्व
र्षशतंसोपिसर्वाधिव्याधिवर्जितः।।४।।
अहल्याद्रौपदीसीतातारामंदोदरीतथा।।
पंचकन्यास्मरेन्नित्यंमहापातकनाशनं।।५।।

अथ मंगलदर्शनं ॥ लोकेस्मिन्मंगलान्यष्टौब्रा
ह्मणो गौर्हुताशनः ॥ हिरण्यसर्पिरादित्यआ
पो राजा तथाष्टमः ॥ ६ ॥ ॥ ५ ॥ ॥

```
[OrderDescription]
,CREATED=24.07.20 12:51
,TRANSFERRED=2020/07/24 at 13:15:00
,PAGES=236
,TYPE=STD
,NAME=S0003372
,Book Name=M-2657-SHRIMAD BHAGWAT GEETA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
```

```
FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
```

```
FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
```

```
FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
```

```
FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
```

```
FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
```

```
FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
```

```
FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
```

```
FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
```

```
FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
```

```
FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
```

```
FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
```

```
FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
```

FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF

```
FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
```

```
FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
```

```
FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF
,FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
```

```
FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,
```